

Літературно-культурний журнал українських письменників Румунії

Наши голоса

Місячник Союзу українців Румунії. XXI рік видання. № 208, жовтень, 2011

*І чужому навчайтесь,
Щі свого не цурайтесь...*

Т. Шевченка

Наш голос

NAȘ HOLOS
ISSN 1220-6296

Головний редактор - Ірина Мойсей
Редактор - Іван Ребошапка
Секретар редакції - Михайло Трайста

Редколегія:

Іван Арделян, Іван Кідешук,
Іван Ковач, Микола Корнищан
Микола Корсюк, Михайло Михайлюк,
Юрій Павліш, Віргілій Ріцько

Адреса редакції:

Раду Попеску, 15, Сектор 1, Бухарест;
Телефони: 021/222.07.29; 021/222.07.37
Телефони/Факси: 021/222.07.37; 021/222.07.55;
E-mail: redactia.nasholos@gmail.com

Друкарня «S.C. SMART ORGANIZATION S.R.L.»,
Бухарест, Румунія
Redacția:
Str. Radu Popescu, Nr. 15, Sector 1,
București România

Застереження:

- За достовірність фактів, цитат, власних імен та інших відомостей відповідають автори підписаних матеріалів.
- Редакція може не поділяти точки зору авторів.
- Надіслані до редакції матеріали не рецензуються і не повертаються.
- Редакція залишає за собою право скорочувати і редагувати надіслані матеріали, не порушуючи їхнього основного змісту.

Читайте в номері:

- ❖ *Аспекти рецепції Тараса Шевченка в Румунії та віртуальне її продовження*
- ❖ *Сидір Воробкевич як романтик*
- ❖ *«Сміються, плачуть солов'...»
Іван Хланта: Пісні закарпаття
сторічної давності в румунському
Банаті*
- ❖ *Моє знайомство із Іваном Драчем
(Сентиментальні нотатки)*
- ❖ *Поезія Марії Опрошан як спосіб
її діалогу з дітьми*
- ❖ *Михайло Трайста: «Кладка»
або Місток гумору до наших сердець*
- ❖ *Перехрестя*
- ❖ *Буковинські трафунки:
– Татова жура*
- ❖ *Між коханням і смертю
(Уривок з роману-новели)*
- ❖ *Меткий циганчук (Бувальщина)*
- ❖ *Гора Попова (Бувальщина)*
- ❖ *Дитячі сторінки*
- ❖ *Сторінки гумору*

Іван РЕБОШАПКА

До 150-річчя від дня смерті Тараса Шевченка

Аспекти рецепції Тараса Шевченка в Румунії та віртуальне її продовження

(Доповідь, представлена на Міжнародному шевченківському симпозиумі

7 жовтня 2011 року на Факультеті іноземних мов та літератур Бухарестського університету)

Ретроспективно оглянувши дотеперішні видання Тараса Шевченка в Румунії і адекватно усвідомивши відносну регулярність літературознавчих виступів у пресі і сутність їхніх оціночних тверджень про творчість геніального українського національного поета, нині, з нагоди сповнення 150 років від його смерті, можна підсумувати, що Тарас Григорович Шевченко – єдиний з українських поетів, який від певного часу став майже перманентною цінністю румунського культурно-літературного контексту, і тепер, напевно, ми могли б говорити про хоча небагате, як на наші сили, зате самобутнє румунське шевченкознавство, що постало як своєрідний «співрозмовник» шевченкізнавства в Україні, бо у нас, завдяки еволюції румунського літературознавства, етапи розвитку якого належно висвітлювались у наукових працях румунських літераторів бувшого Бухарестського філологічного факультету, і, не в останню чергу, завдяки викладачам-україністам Кафедри слов'янських мов цього ж факультету, які, проходячи свій науковий «гарт» у вищезгаданому постійно оновлюючому процесі румунської літературознавчої ексегези, освоювали творчість Шевченка на рідній його мові, читали студентам (довгі роки бухарестське українське відділення було єдиним і провідним університетським осередком цього профілю) лекції про його творчість і поглиблювали її вивчення у постійно змінному інтерпретативному «ключі». Із способів рецепції Тараса Шевченка в Румунії наглядно випливають у загальному і суттєві координати еволюції літературознавчої науки – предмета постійних наших зацікавлень.

Перший етап рецепції Тараса Шевченка в Румунії здійснювався шляхом друкування журнальних та газетних популяризаторських статей про його творчість, поетове ім'я вперше стало відомим у Румунії 1886 р. у статті про нього в ж. «Contemporanul» («Сучасник», № 1), передрукованої у перекладі на румунську мову з французької газети «Le Temps» (17.IV.1886). В інших країнах Європи Шевченко став відомим набагато раніше, ще за його життя, наприклад, у Польщі – наприкінці 30-х – на початку 40-х років, після виходу «Кобзаря» (1840), в середині 40-х рр.

– серед польської еміграції в Парижі, у Німеччині – 1843 р., у Хорватії – 1844 р., у Франції – 1847 р., у Чехії – 1848 р., у Словенії – 1860, а після смерті, але раніше ніж в Румунії, 1863 р. – у Сербії, 1868 – в Англії, 1873 – в Італії, 1875 – в Угорщині і т. д.

Незрівнянно краще постать національного поета України представив румунському читачеві К. Доброджану-Геря 1894 р. у своїх статтях «Taras Șevcenko» («Тарас Шевченко») і «Artiști cetățeni» («Митці громадяни»), в яких уперше не тільки в румунській але взагалі в європейській критиці виявив геніальну самобутність Шевченка, що і викликало помітний відгомін після передруку першої статті Геря в іноземній пресі. Аналіз інтерпретації Доброджаном-Герем творчості Шевченка (своєрідну критику на критику) провели гідної пам'яті бувша викладачка української літератури українського відділення д-р філології Магдаліна Куцюк у розвідці «Opiniile lui C. Dobrogeanu Gherea despre opera lui Taras Șevcenko» («Опінії К. Доброджану-Геря про творчість Тараса Шевченка», ж. «Studii de literatură universală», т.4, 1972, с. 116-125), професор Київського національного університету Станіслав Семчинський у статті «Доброджану-Геря – популяризатор творчості Т. Г. Шевченка в Румунії» («Новий вік», Бухарест, № 214, 1961; нова редакція – у томі «Тарас Шевченко», Київ, 1961) та чернівецький науковець М. Богайчук у статті «Тарас Шевченко ын апречиеря луй Доброджану-Геря» (ж. «Лимба ши литература молдовеняскэ», №3, 1966) та ін.

Входження Тараса Шевченка у культурно-літературні контексти слов'янських країн почало відбуватися теж ще за його життя, вирішальною в цьому будучи відсутність мовного бар'єру, яка уможливила широкий доступ до шевченківської творчості в її оригінальній українській формі. Поряд з такою можливістю рецепції Шевченка сприяли перші переклади з його творчості, які почали з'являтися невдовзі після його смерті, наприклад: у Польщі – між 1860-1862 рр., у Болгарії – 1863, Сербії – 1868, Італії – 1888-1889, Чехії – 1871-1872 і т. д.

(Продовження на 4-ій стор.)

Аспекти рецепції Тараса Шевченка в Румунії та віртуальне її продовження

(Продовження з 3-ої)

Перший переклад, у прозі, по суті переказ балади «Причинна» появився у Румунії 1901 р. (ж. «Епоха»), другий у 1915 р. («Садок вишневий коло хати», у перекладі В. Тимпану). У період між двома світовими війнами деякі переклади з Шевченка здійснили Г. Манта та І. Буздуган. Початок найсприятливішого періоду здійснення перекладів Шевченка в Румунії настав після другої світової війни.

Рецепція Шевченкової творчості у Румунії у формі її популяризації відбувалася і на початку ХХ ст. інформаційною статтею в «Enciclopedia română» («Румунська енциклопедія», т. 3, 1904), своєрідним віршованим маніфестом Барбу Лезеряну у «Deșteptătorul» («Пробуджувач», Ботошани, 1905), передрукованим у ж. «Viitorul social» («Соціальне майбутнє», 1907) під назвою «Rapsodie» («Реподія»), короткою статтею у ж. «Viața românească» (№ 2, 1911), в якій, по суті, наведено змістовне резюме статей С. Єфремова «Чотири покарання» та О. Кониського «Апостол правди», надрукованих з нагоди 50-х роковин з дня смерті Шевченка («Русское богатство», Петербург, лютий, 1911), резюме, в якому «Viața românească» дуже високо оцінила вірші Шевченка, називаючи їх чудовими («Versuri admirabile»), здатними «посіяти і вкорінити в Україні ідеї про уявне щастя часів гетьманської незалежності» («Cu poeziile acestea se puteau semăna și înrădăcina ideile despre pretinsa fericire a vremurilor de independență de sub hatmani») та вказати на «благодіяння, які настали б внаслідок повернення тих часів» і на саму можливість (наскільки візіонарним і актуальним є зауваження румунського журналу! – І. Р.), щоб Україна існувала як незалежна держава («...despre posibilitatea pentru Ucraina de a exista ca un stat deosebit»). Ряд інших статей про Шевченка у цей період друкуються у ж. «Gazeta română» (№ 3, 1911), «Seara» (8.1.1911), велику увагу приділяє його творчості Замфір Арборе-Раллі у книзі «Ucraina și România» («Україна і Румунія», 1916) та південно-буковинський літературознавець (народився у с. Рогожешти), випускник Сіретської початкової школи та Факультету словесності Чернівецького факультету Ніколає Ткачук-Албу, який був шкільним інспектором і до 1917 р. прихильно популяризував українську літературу, зокрема творчість Шевченка серед румунських читачів (див. ж. «Luceafărul», Сібіу, № 1, 1914).

Кілька популяризаторських статей про Шевченка, підписаних ініціалами, з'явились у період між двома світовими війнами, як, наприклад, стаття «Taras Șev-

senko, geniul Ucrainei și poetul său mare» («Тарас Шевченко – геній України, її найбільший поет») у г. «Adevărul literar și artistic» (20.III.921), та інші матеріали, опубліковані тут же 4 вересня 1928 р., 23 квітня 1939 р. В цій же газеті 12 березня 1939 р. К. Вилкован (С. Vâlcovan – румунський псевдонім І. Константиновського) надрукував обширну статтю «Un mare poet al țărănimii» («Великий поет селянства»).

Процес рецепції Тараса Шевченка у Румунії від початків і десь до 60-х років ХХ ст. детально дослідила Магдалина Куцюк у своїх працях з 1961 р. «Șevcenko în România (perioada până la 23 august 1944)» («Шевченко в Румунії (період до 23 серпня 1944 р.)») та «Шевченко на сторінках соціалістичних публікацій Румунії в другій половині ХІХ століття» (ж. «Радянське літературознавство», № 2, 1961), у її докторській дисертації «Relațiile literare româno-ucrainene în secolul al XIX-lea și la începutul secolului al XX-lea» («Румунсько-українські літературні взаємини ХІХ – початку ХХ століття», Бухарест, 1971), яка згодом лягла в основу одноіменного спецкурсу з літератури для студентів (Типографія Бухарестського університету, 1974; 1987). Про сприйняття творчості Шевченка в Румунії також писав колишній літературознавець Бухарестського університету русист Михайл Новиков («Творчість Шевченка в Народній Румунії», «Радянське літературознавство», № 3, 1964). Чи не найповнішу синтетичну картину абсорбції творчості Шевченка в Румунії накреслив професор Чернівецького університету ім. Юрія Федьковича Олекса Романець («Румунська література і Т. Г. Шевченко», «Шевченківський словник», т. II, Київ, 1977).

Процес сприйняття творчості Шевченка в Румунії популяризаторськими статтями продовжувався і у післявоєнний період десь аж до масштабного вшанування (1961, 1964) круглих роковин з дня народження чи смерті поета. У період, що передував цим датам, появилася ціла низка статей у журналах «Viața românească» (1951, 1952, 1958, 1961, 1964), «Scrisul bănățean» (1952), «Iașul literar» (1961), «Secolul 20» (1964), «Munca» (1954, 1961), «România liberă» (1961, 1964), «Veac nou» (1949, 1952, 1956, 1961, 1964), у газетах «Scânteia» (1951, 1961, 1964), «Scânteia tineretului» (1961) та ін. Усі ці статті належать до так званої імпресіоністичної критики, яка прославляла велич Шевченка, вказуючи у чому вона полягає, захоплювалася красою віршів, не виявляючи її секрети, виводила ідейний зміст, представляла поета як палкого революціонера-демократа, в окресленні неповторної художньої індивідуальності

не будучи спроможною сягнути поза тісні межі простого (теж імпресіоністичного) визначення Тараса Шевченка – лише як народний поет чи, поетичніше – бард України. Такі підходи «задокументовані» у самих же заголовках статей двох видатних професорок кафедри російської філології – Тамари Гане «Un mare poet democrat revoluționar luptător pentru cauza poporului» («Великий революційно-демократичний поет-борець за справу народу», «Viața românească» № 1, 1951) і Татяни Ніколеску «Șevcenko: bardul național al Ucrainei» («Шевченко – національний бард України», «Viața românească», № 6, 1964).

Читач, необізнаний з питаннями Шевченкової рецепції в Румунії, може дійти висновку, що до круглих роковин поетового народження і смерті (1961, 1964) Тарас Шевченко був відомим у нашій країні «однобоко», тільки посередництвом літературно-критичних статей. Воно зовсім не так, адже ж румунському читачеві він, може, навіть краще ніж популяризаторськими статтями, безпосередньо представлявся перекладами з його творчості, особливо «Кобзарем», який до 1963 р. зазнав два окремі видання (1952, 1957). Третє видання «Кобзаря» – це висока пошана Тараса Шевченка в Румунії, бо воно є повним виданням, а в світовій літературі небагато поетів, творчість яких була б повністю перекладена на ту чи іншу мову. Це ювілейне видання Бухарестського видавництва всесвітньої літератури було надруковано у двох окремих випусках, з передмовою тодішнього голови Спілки письменників Румунії поета М. Бенюка та з короткою передмовою перекладача В. Тулбуре, переклади якого були високо оцінені в Румунії (щоправда, не знавцями української мови) та в Україні (не знавцями румунської мови), з якими у певних аспектах нині можна не погодитися.

Внаслідок заснування на Філологічному факультеті Бухарестського університету Кафедри слов'янських мов, а 1952 р. в її рамках – відділення української мови та літератури (у 2012 р. годилося б відзначити 60-річчя бухарестської університетської україніки) настала можливість безпосереднього сприйняття Шевченкової творчості на рідній мові поета викладачами-україністами (більшість з них навчалися у вузах України), які, викладаючи студентам творчість Шевченка, осмислювали її глибше, поступово закладаючи в Румунії основи україніки як наукової дисципліни.

Новому напрямкові сприйняття Шевченка в Румунії, здійснюваного насамперед україністами, рішуче посприяла еволюція румунського літературного контексту, який, переживши період соціалістичного реалізму, ступав чимраз впевненіше

Учасники Міжнародного бухарестського симпозиуму

по шляху літературних трактувань з урахуванням специфічної природи белетристичного явища, синхронізуючись поступово із західноєвропейськими та світовими літературними екзегезами. Таким чином, користуючись цими двома опортунізмами, україніка, у цьому випадку румунське шевченкознавство щонайменше до 1991 р. (коли Україна об'явила свою державну незалежність) користується «неупередженими» нормативами літературної інтерпретації, використовує нові інвестиційні «інструменти» та з інших перспектив (адже ж з боку інколи видніше) вступає у своєрідний «діалог» з материковою українікою (ще не позбутою соцреалізму), включно і з тамтешнім шевченкознавством у ряді питань, як, наприклад, питання співзвучностей чи генетичних зв'язків Шевченка з іншими літературами, питання, розглянуті румунським літературознавцем Йоном Константіном Кіцімією у розвідці «Зв'язки Т. Шевченка з польськими письменниками та революціонерами» (І. С. Chițimia, *Legăturile lui T. Șevcenko cu scriitorii și revoluționarii poloni*, «Romanoslavica», VIII, 1963), Магдалиною Куцюк у статті «Катерина» Шевченка і «Еда» Баратинського, чивипускником бухарестського українського відділення, літературознавцем і публіцистом Михайлом Михайлюком у статті *Образ Прометейя у світовій літературі і в поемі Шевченка «Кавказ»* («Обрії», Бухарест, 1981).

Новий «стрибок» по шляху нашого шевченкознавства – це спроби «свіжих» прочитань Шевченкових творів, що вірогідніше виявляє сутність поета. Так поступає Стеліан Ґруя у статті *Містерія «Великий льох»* («Обрії», 1989), Магдалина Куцюк у розвідці *Un motiv horățian la Skovoroda, Kotlearevskyi și Șevcenko. Contribuții la problema evoluției curentelor în literatura ucraineană (Горацієвський мотив у Сковороди, Котляревського і Шевченка)*.

(Продовження на 6-ій стор.)

Аспекти рецепції Тараса Шевченка в Румунії та віртуальне її продовження

(Продовження з 5-ої стор.)

До питання про еволюцію течій в українській літературі, у «Analele Universității București. Limbi slave», XIX, 1970), в якій детально простежені структурно-поетичні трансформації й ідейно-семантичні модифікації українськими поетами мотиву Горація, деякі аспекти імпульсів постання «Заповіту» чи поеми «Сон» Шевченка. Новим і цікавим підходом є «свіже» прочитання Магдаліною Куцюк «Заповіту» у статті «Заповіт» Шевченка: генезис і наступність («Обрії», 1989), наступність, за словами авторки, це – твори, «просякнуті згадкою про «Заповіт», або в яких знаходимо відгуки про нього». Свіже прочитання, на її думку, може виявити новий ідейний зміст, як це, до речі, демонструє вона новим прочитанням «Мойсея» Івана Франка. Свіжі прочитання авторкою рядів творів наявні у розділі *Оригінальність українських обробок псалмів* з її книги «Велика традиція» (1979), яка викликала велику зацікавленість материкових українських літературознавців.

Одним з «наріжних» в українському літературознавстві це – питання художнього визначення Шевченка (яке, напевно, ще зазнає майбутніх спроб). У противагу бувшому радянському літературознавстві, наші українці (і не лише вони) пішли по шляху чіткішого і адекватнішого виявлення художньої сутності Шевченка, а саме – як поета-романтика, як поступив 1973 р. Степан Ґруя у своїй докторській дисертації «Taras Șevcenko – poet romantic», яка у той час декому (хто ще поділяв упереджене визначення Шевченка як поета-революціонера-демократа і реаліста) здалась уже своїм заголовком-визначенням шокуючою. Її автор, згідно з його ж зізнанням, спробував «увести поета в широку течію європейського романтизму, особливо підкресливши революційну сторону шевченківського світогляду» (Резюме дисертації, с. 7). Дисертація Ґруї появилася після його смерті під заголовком *Taras Șevcenko* (2001) завдяки старанням шановної дружини покійника пані Лідії Рибко.

Магдаліна Куцюк поступила по цій лінії детальніше, встановлюючи деякі європейські романтичні прототипи шевченківських персонажів, як, наприклад, у статті *Постать шевченківського кобзаря Перебенді у контексті європейського романтизму* та в ряді інших розвідок, друківаних у ж. «Наш голос».

Не в усіх бажаних деталях і не з перспектив українціста (що, може, і не погано, бо це означає, що справжню поетичну самобутність усвідомлюють й інші румунські літературознавці), а з перспектив жанрових

ознак ліро-епічної поеми спробував окреслити постать Шевченка у контексті європейського романтизму викладач курсу слов'янських літератур, біогеміст Корнелію Барборіке у своїй книзі «Studii de literatură comparată» («Студії з порівняльної літератури», Editura Univers, Бухарест, 1987). У розділі «Metamorfozele formelor epice mari în versuri» («Метаморфози великих епічних форм у віршах») він показує, що зближення епосу з лірикою здійснили романтики, а сконкретизувалось це в епічному жанрі байронівської ліро-епічної поеми, модель якої поширилась і в слов'янських літературах, правда, з певними модифікаціями: у слов'янських народів ще не існував відповідний ґрунт для сприйняття таких фундаментальних романтичних почуттів, як меланхолія, усамітнення з юрби, індивідуалізм, через що багато слов'янських поетів не сприйняло байронізм як такий, увівши у центр поеми експоненціального героя, який символізує колективні прагнення, романтична же поема, таким чином, стаючи патріотичним твором. Уведенням позитивного героя ліро-епічна форма поеми зазнає незначних змін. Мотиви – ті ж самі, що і в Байрона, але й відмінні: щире кохання викликає палкі почуття, його несповнення породжує душевну муку; самотність сприймається гнітюче; автор співчуває долі героїв, вживаючи засоби художньої інтергації; поет звертається до читача брати участь у трагедіях, про які йде мова у творі. Композиція і розгортання дії теж наслідують класичну байронівську модель.

Найпоказовішими для Шевченка Корнелію Барборіке вважає поеми «Гайдамаки» і «Великий льох». У прозовому, пояснювальному (як і в Байрона та Міцкевича) «Вступі» – панслов'янській ідеї, що зародилися у секретному Кирило-Мефодіївському братстві, до якого належав і Шевченко. Патріотична домінанта відчувається в розгортанні дії. Оспівуванням визвольних битв козацтва Шевченко протиставляє героїчному минулому жалюгідне сучасне – характерна для ряду східноєвропейських романтиків опозиція. Шевченко не так палко засуджує, як Емінеску, в нього протиставлення, особливо у вступі та епілозі, набуває відтінка елеґійності. Вступну увертюру, настільки характерну байронівській поемі, у Шевченка домінує ностальґійна струя, що згодом охоплює всю оповідь і надає їй ліричної інтенсивності. Пейзаж, в якому розгортаються події минулого – вповні романтичний. Поема Шевченка – це постійне «балансування» між епічним і ліричним, довші вірші (вживані в моментах ліричної медитації) чергуються з короткими (вживаними в розповідних

моментах), як в Міцкевича, К. Махи, Я. Краля, тоді коли Байрон, Пушкін та Лермонтов використовують рядки однакової довжини.

Підтвердження поглядів Корнелію Барборіке з боку авторитетного у нас українціста (в однаковій мірі й румунціста) знаходимо у статті, на превеликий жаль, нині покійного члена Румунської Академії Дана Хорії Мазілу *Балади, наснажені ліризмом* («Обрії», 1989), в якій «вкраплюючим» стилем вказано, що «твори з явним переходом від переважно ліричної структури до епічності» «вимагала розроблювана тематика», що «в світовій літературі утвердили насамперед сентименталісти і доромантики, а в

Засідання літературознавчої секції в рамках Міжнародного бухарестського шевченківського симпозіуму

українській літературі, де «пісня» баладного типу мала давні традиції», балади творили особливо романтики третього і четвертого десятиріччя XIX століття».

Балади Тараса Шевченка, підсумовує Дан Хорія Мазілу, «можуть витримати найважливіший екзамен, маючи всі атрибути, надані цьому видові Шіллером, Уландом, Гете, Жуковським, Пушкіним або Гейне».

Після детальних оглядів окремих творів, опублікованих у ж. «Наш голос», новий аспект рецепції Тараса Шевченка в Румунії – його розгляду у плані інтертекстуальності – наявний у монографії не раз уже згадуваної шановної Магдаліни Куцюк «Творчість Шевченка на тлі його доби» (2002), яка в розгорнутій формі наслідує промовистий вираз-констатацію Павла Филиповича («Всього Шевченка мужицтвом не пояснити») і в якій, згідно із зізнанням авторки, «поза фольклорних зразків» вона торкнулась «у цій книзі моделей чужих літератур, наголошуючи на біблійних зразках. Все це закарбовано неповторною печаттю індивідуальності великого поета».

Обіцяючою, продуктивною і показовою може бути подальша рецепція Тараса Шевченка шляхом

висвітлення того факту, в чому саме полягає неповторна печать його творчої індивідуальності. Як на мене, одна із складових неповторної самобутності художньої сутності Шевченка – це своєрідна персоналіфікація ним відомих художніх моделей, тісний зв'язок ідейного змісту з особистою його долею та з долею України, історичними реаліями якої сповнені його вірші.

Крізь таку призму прочитання його віршів неповторну печать індивідуальності Шевченка спробував я виявити, наприклад, у розвідці *Смисл персоналіфікації Шевченком універсальної метафори смерті-весілля* («Наш голос», № 154, 2007), в якій окреслив дві іпостасі цього художнього засобу. В одній з іпостасей Шевченко користується універсальним сприйняттям смерті метафоричним її порівнянням з весіллям ліричного реґоя, переважно воїна, «зодягаючи» дану метафору історичними та побутовими українськими реаліями, з чого видно, наскільки творче використовує він національний фольклор, наприклад, у вірші «Хустина», який дуже тісно своєю структурою, образністю і значенням перегукується з карпатською піснею «Ой на тім Дунаю три качки плавають» (записану мною у кількох варіантах, і в Банаті): з Божої волі чи за велінням долі зросла в наймах дівчина-сирота, щиро покохала вдовиного сина «неборака, як голуба», й вони «Од зіроньки до зіроньки/ Сидять собі, розмовляють./ Пречистої дожидають» (= натяк на узвичаєне українцями пісенне запрошування «Божої Мати – весілля розпочати» – *І.Р.*). Але «З Чигирину/ По всій славній Україні/ Заревіли великі дзвони./ Щоб сідали хлопці коні./ Щоб мечі-шаблі гострили/ Та збирались на весілля./ На веселе погуляння./ На кроваве залицання» (підкр. н. – *І.Р.*). При від'їзді на війну кохана дівчина «своєму голубові» і коня напуває, і збрую виносить, і випроваджує три милі, прощається при долині, даруючи йому як символ їхнього заручення «шиту шовками хустину». На третє літо замість очікуваного весілля, дівчина переживає нестерпне лихо: з воєнного «весілля» компаніїці доставляють їй покриту китайкою труну мальовану, зброю її милого і його коня вороного.

Друга іпостась використання Шевченком даної метафори перегукується у вірші «Нащо мені женитися?» з універсальною її суттю, але підсилено виражається у вірші мотив перебування ліричного героя (Шевченка) на чужині (= вражаюча суголосність з душевним його станом на заслання), згадується можливе його «одруження» з могилою, тобто смерть-гучне «весілля».

(Закінчення на 8-ій стор.)

Аспекти рецепції Тараса Шевченка в Румунії та віртуальне її продовження

(Продовження з 7-ої стор.)

Інших конструктів цієї універсальної моделі, окрім задування матері, яка заплаче по ньому на Україні, у Шевченковому вірші немає, бо в ньому розробка метафори смерті-весілля суто персоніфікована, «автобіографічна», вміщаючи особистісні, національні та ідеологічні конотації: «Нащо ж мені женитися?», запитується поет, і сам же відповідає, що хіба для того, щоб «чужі воли пасти», «в чужій хаті тещу поважати». Ніж так поступити, він радше буде «... красуватись/ В голубім жупані/ На конику вороному/ Перед козаками./ (Найде) собі чорнобривку/ В степу при долині – / Високою могилоньку/ На тій Україні./ На весілля товариство/ Вийде погуляти/ Та винесе самопали./ Викотить гармати...»

Неповторну печать самотності Шевченка спробував я розкрити і в розвідці «Шевченківські конотації метафори *сине море*» («Наш голос», № 165, 2008), метафори, яка здається мені визначальною щонайменше з трьох точок зору: зв'язку поета з романтичною поезією, з українським фольклором (в українських думках, наприклад, *море* завжди *чорне*, у Шевченка воно виключно – *сине*, як в інших романтиків, тільки у випадку зображення кровопролиття чи козацьких морських походів воно – *червоне*), і з всесвітньою культурою. З усіх цих трьох сфер, підсумовував Франко, Шевченко брав «імпульси і вказівки», «талановито переливав в своїй голові», «прищеплюючи (запозичене) на здоровий парістик української народної пісні та власної високорозвинутої індивідуальності».

Зв'язок Шевченка з українським фольклором вивчено досі багатьма науковцями, але оригінальне використання ним цього багатства ще не виявлено вповні. У статті «Метафора» з «Шевченківського словника» (К., 1976), наприклад, вказується лише той факт, що поет «часто використовував типові для української романтичної поезії метафоричні формули», як «грає *сине море*», а в статті вичерпного характеру Г. М. Дими «Народнопоетичний кольоровий епітет у «Кобзарі» ні не згадано епітет *синій*, який у постійному поєднанні з метафорою *море* становить одну із складових констант поетичного універсуму Шевченка.

Перш за все, слово *море* Шевченко вживає в прямому значенні, на означення водної безмежності (*море безкрає*) чи як один з членів порівняння («Кругом поле, як *те море*»).

У поєднанні з постійним епітетом *синій* метафора *море*, як і в творчості інших романтиків, наприклад,

Михаїла Емінеску, у Шевченка виступає у функції метафори-персоніфікації-порівняння, символізуючи ворога («Чорна хмара з-за Лиману/ Небо, сонце криє,/ *Сине море звірюкою/ То стогне, то виє*»), у функції метафори-гіперболи, конотуючи козацьку завзятість («Висипали запорожці/ Лиман човни вкрили. «Грай же, море!» заспівали./ Запінились хвилі; (...). *Знову закипіло/ Сине море*». В «оркестрації» з іншими константами поетичного універсуму Шевченка, метафора *сине море* конотує любов, замилювання Україною і розраду поета: «...а Україна! А степи широкі! Там повіває буйнесенький,/ Як брат, заговорить;/ Там в широкім полі воля;/ Там *сине море/ Виграває, хвалить бога,/ Тугу розганяє...*» («Н. Маркевичу»). Шевченківська метафора *сине море* виступає і у значеннєвій універсалії, що конотує марне життєве побивання: «Поплив човен в *сине море*,/ А воно *заграло*,-/ Погойдалися гори-хвилі –/ І скіпок не стало./ Недовгий шлях – як човникові/ До *синього моря* – / Сиротині на чужині,/ А там – і до горя./ Пограються добрі люди,/ Як холодні хвилі,/ Потім собі подивляться,/ Як сирота плаче...» («Гайдамаки»). Дана шевченківська метафора символізує також *життєве «море»*, яке розмежовує ліричних героїв на тих, що «по цьому» його боці, і на тих, що «по тім боці», як у весільних чи колядкових піснях, як у «Гайдамаках», у «Тополі» («по тім боці» – доля коханої дівчини, «по сім боці» – її горе, «козак пішов – та й загинув») чи як у вірші «До Основ'яненка», в якому те ж *життєве «море»* розмежовує Шевченка від рідної України, яка «по тому боці»: «блукуючи в снігах» (на чужині), він споглядає «море широке, глибоке», хвилі, що «на той бік ідуть та ревуть», отож «поплив би на той бік («там *море грає*, там сонце, там місяць ясніш сія, могила з вітром розмовля», з ним «не був би самотнім»), але – «човна не дають» («На вічну пам'ять Котляревському»).

У даній розвідці представлено далеко не всі аспекти рецепції Тараса Шевченка в Румунії, але про вичерпне їх висвітлення, може, іншим разом.

Напрочуд уявної простоти Шевченкового поетичного дискурсу, його змістовність дійсно невичерпна і спроби повнішого й адекватнішого її виявлення, напевно, проводитимуться і надалі, у світлі постійно оновлюючих прочитань художньої спадщини поета. Запорукою синхронізації з цими змаганнями нашої віртуальної майбутньої шевченкіани може бути постійне поширення творчості Тараса Шевченка в Румунії та зростання шевченкознавців-україністів, які б цікавились геніальним поетом України не менше ніж дотеперішні їхні попередники.

Володимир АНТОФІЙЧУК

СИДІР ВОРОБКЕВИЧ ЯК РОМАНТИК

Творча постать Сидора Воробкевича на тлі його епохи загалом може видаватися пересічною. На перший погляд, вона в масштабах усієї нової української літератури не відіграла надто великої ролі, залишаючись лише прикладом становлення та зростання українського письменства другої половини XIX ст. Однак, на моє переконання, це достатньо спрощене уявлення, оскільки насправді і творчість, і життя-ва постава Сидора Воробкевича – яскравий прояв непростих як соціально-політичних, так і національних процесів формування української модерної нації, її пошуків свого шляху в тодішній історії, культурі, літературі.

Загальна теорія стилізового розвитку, першими дослідниками якої в українському літературознавстві були Микола Гнатюк та Дмитро Чижевський, декларує, що «характер стилів змінюється, «хвилюючись», коливаючись межі двома різними типами, що протистоять один одному» [13, с. 617]. Д. Чижевський застерігає, що така «культурно-історична періодизація зустрічається з тими самими труднощами, що й усяка періодизація взагалі: «зміст» часу, те, що в часі відбувається, ані в якій мірі не розподіляється само по собі на такі відтинки, урізки, що цілком би відповідали урізкам часу [...]. Тим важче говорити про закінчення якоїсь доби. Рештки, «релікти», епігони існують та чинні і впливові ще довго по «закінченні» якоїсь історичної епохи. А головне, вони живуть та чинні разом, одночасно з якоюсь вже новішою течією, в межах іншої, нової епохи» [13, с. 618].

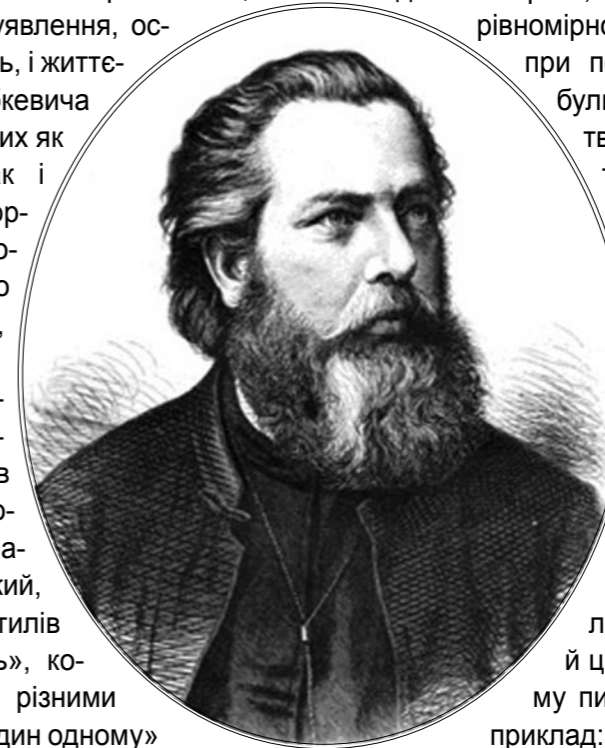
Історія розвитку українського письменства XIX ст. і творчість Сидора Воробкевича в контексті теорії розвитку стилів демонструють, як особливості становлення національної свідомості,

умовно кажучи, «деформують» та розмивають характерну для літератур державних народів чіткість і періодичність видозмін характеру культурних (та, зокрема, літературних) епох.

У народів, які мали свої держави, або перебували під пануванням інших народів не надто довгий термін, стильові епохи змінювалися рівномірно, періоди їх «співіснування» при переході від однієї до іншої були достатньо короткими й творчість того чи іншого автора найчастіше можна характеризувати як певну цілісність у межах однієї з літературних епох. У бездержавних народів і тих, які довгий період перебували під чужою окупацією (у тому числі й українці), ці стильові періоди дуже часто накладаються один на одного, інколи змішуються та співіснують разом, інколи взагалі відсутні. Кінець XVIII й ціле XIX століття в українському письменстві – яскравий цьому

приклад: майже зникає епоха Класицизму тут співіснує й із бароковими елементами (як це проявляється, наприклад, у поемі Івана Котляревського «Енеїда»), а Романтизм несе на собі печать і класицистичних залишків, і барокового «художнього» осаду. Саме запізнілий романтизм Сидора Воробкевича, який триває і в епоху Реалізму і сягає Модернізму, несе в собі багато характерного і для барокового, і для класицистичного світогляду. Недаремно ж Микола Євшан, яскравий поборник модерністичного мистецтва, досліджуючи тему козащини в українському письменстві, на початку XX ст. саркастично писав: «...У Федьковича розуміння козащини було не як живих, діяльних людей, а як декорації».

(Продовження на 10-ій стор.)

СИДІР ВОРОБКЕВИЧ ЯК РОМАНТИК

(Продовження з 9-ої стор.)

Ще більше безжизненною була козацька муза іншого буковинського поета Сидора Воробкевича. Любов до бувальщини була у нього велика, та у ній він не умів висловити того, чим він хотів зацікавити тодішню інтелігенцію. Він писав багато історичних поем більших і менших з часів козацьких і писав з великим розмахом, садився на силу слова і пластики в образах, та повиходили з того речі такі нудні та скучні, що їх ніхто не читав і не читає, але про них не знає!» [3, с. 425-426]. Суб'єктивний літературно-критичний сарказм Миколи Євшана підкріплюється і роздумами його сучасника – Володимира Гнатюка. Той у статті «Сидір Воробкевич» (1903) зауважував про його поеми: «Коли ті речі мають розбудити ентузіазм, мусять промовляти не до розуму, але до серця, мусять бути гарячі, мусять розпалювати всі почуття читачів, навіть ті, що скриті дуже далеко і не легко [їх] збудити: тим часом поемам Воробкевича бракувало всього того, вони були зимні, тяжкі і через те вони цілком забуті» [цит. за: 3, с. 426].

Сьогодні лише з перспективи історичного контексту видно, наскільки глибоким було нерозуміння цими критиками справжніх причин такого запізнілого романтичного світовідображення у творах Сидора Воробкевича. Насправді ж проблема Воробкевичевої творчості не в тому, що вона у стильовому оформленні далеко відстає від нових віянь у мистецтві й літературі Реалізму та Модернізму, які були його сучасниками. Його романтична творчість, замішана, як уже наголошувалося, і на барокових вкрапленнях, і на окремих класицистичних прийомах, насправді стала наслідком нерівномірного історичного та національно-культурного розвитку різних частин України, які перебували під різними окупаційними режимами. На таке запізнення суттєво впливав інший рівень національної свідомості українців та інтенсивність суспільно-політичного життя на Буковині, ніж у Галичині, чи у тих частинах України, які перебували під окупацією Російської імперії. Адже відомо, що в бездержавних та пригноблених народів Романтизм відіграє роль початкового каталізатора національного самоусвідомлення та формування важливих форм і засобів громадсько-політичного життя. Перехід від Реалізму

до Модернізму демонструє уже наступні стадії в культурному та націєтворчому просторі: він виражає поступовий перехід від консервації давніх етнографічно-побутових традицій Романтизму до пошуку специфічних засобів вираження психології людини, переплетіння зовнішнього світу та її внутрішніх переживань. Однак кожен із цих етапів у становленні національної культури є вкрай важливим. Дмитро Чижевський, до речі, наголошував, що вже «літературні розходження» між учасниками літературного руху початків 60-х років не були випадковими. Лише старі учасники літератури 50 – 60-х років та нечисленні молодші були ще представниками літературної романтики [...]; романтичні ноти є ще в перших представників нових літературних настроїв. Більшість нових письменників орієнтувалися на нові літературні напрями, що тим часом розквітали в західних та російській літературі», вони пробували «перенести їх на український ґрунт» [12, с. 452].

Поруч із цією складовою певного моменту національного становлення, яка визначає художні параметри творчого світу буковинського митця, важливим фактором впливу на його творчість і її ідейно-естетичні та стильові параметри є і його приналежність до кліру. Ігор Набитович, досліджуючи, як художньо реалізовується образ священика в сучасному Воробкевичеві українському письменстві, наголошує, що в епоху Романтизму та Реалізму в нашій літературі, яка творилася в межах Російської імперії, «починає викристалізуватися достатньо негативний образ священика («попа»). Підсоветське літературознавство, яке примушувало до прислуговування антирелігійній марксо-ленінській ідеології, в обговоренні цієї проблеми змушене було виходити з двох засад: показувати, з одного боку, негативну роль Церкви у житті людини (бо ж «релігія – це опіум для народу», мовляв Маркс), але з іншого – завуальовувати існування проблеми, на яку було накладене повне табу. Ця омерта (закон мовчання) не порушена й у сучасній історії української літератури (така тенденція простежується майже в усіх «Історіях» української літератури, опублікованих після проголошення незалежності України). Слід зламати це табу й окреслити його чітко й недвозначно: йдеться про те, що у цих творах української літератури

XIX – початку XXI віку представлено Російську православну церкву та її клір, церкву імперську, яка й тоді, й сьогодні є виразно антиукраїнською». Одночасно український модернізм «привносить певне розширення у цю проблему – вихід на критику не тільки московської Церкви в Україні, а й інституцій християнської Церкви загалом, накреслення перспектив їх трансформації та націєтворчого наповнення їхньої діяльності. Свідченням цього є, наприклад, поезія та проза Івана Франка, драматургія Лесі Українки. Однак така зміна є своєрідним і невід'ємним елементом модерністичної естетики» [7, с. 268]. З погляду священицького сану в такому історичному контексті постава митця-романтика є найбільш органічною, оскільки щодо релігійного світобачення вона в порівнянні з реалістичним та модерністичним світоглядом, є найбільш консервативною щодо релігійних норм та традицій суспільства. Браян Вілсон наголошує, що покликання священика – «щось набагато більше, ніж робота чи навіть професія: воно передбачає повну моральність, високі обов'язки щодо способу життя та цінностей віри [...]. Для служителя релігії вони є самі по собі остаточними цілями, достоту як релігійна діяльність є метою в собі» [1, с. 319].

На жанровому рівні романтичний струмінь творчості Сидора Воробкевича проявляється у тому, що в поезії він культивує переважно жанри романсу, елегії, а «лірику поета відзначає наспівність, мелодійність, задушевність» [5, с. 96]. Автори «Історії української культури» твердять, що в українську пісенну культуру «органічно вріс цілий шар пісень на тексти поетів, так званих авторських, або літературного походження, які фольклоризувалися. За поетикою і мелосом вони пов'язані із селянською ліричною, історичною піснею, міським середньовічним кантом» [4, с. 551]. Особливістю творчості Сидора Воробкевича, автора багатьох пісень, є поєднання в них таланту поета й композитора, що яскраво виражено в піснях «Заграй ти, цигане старий» та «Над Прутом у лузі хатчина стоїть».

Петро Никоненко та Микола Юрійчук наголошують, що «за тематикою, жанровими та художніми особливостями його проза мала багато традиційного, характерного для фольклору, творчості Марка Вовчка, Г. Квітки-Основ'яненка та інших письменників (тобто йдеться про вплив класицизму та романтизму на його творчість.

– В. А.), але було в ній чимало нового для літератури» Буковини та Галичини [8, с. 13].

Власне, основні особливості стилю та художнього світобачення митця на сьогодні досить повно вивчені. Однак саме релігійні мотиви його поезій ще чекають свого дослідника. У цій статті лише заакцентую на деяких із них, які є важливою складовою його ідіостилію і водночас ідейно-естетичними домінантами його творчого світу.

Пам'ятник-погруддя Сидора Воробкевича у сквері навпроти Чернівецького національного університету ім. Юрія Федьковича

Релігійною поетичною доктриною для С. Воробкевича є переконання, що «світ – мов церков Божа». Великдень, наприклад, надає можливість поетові перенестися у дні молодості. Таким чином, циклічне повернення в «днину святу і велику», коли воскрес Христос, стає миттю минулого щастя:

...Як «Христос воскрес» у церкві
священики заспівають,
і у моє серце всі надії,
золотаві сні вертають. [...]

Божа днино! Білий волос
Через тебе знов чорніє. [...]
Знов з тобою повертають
Красні літа молодії [9, с. 39].

(Продовження на 12-ій стор.)

СИДІР ВОРОБКЕВИЧ ЯК РОМАНТИК

(Продовження з 11-ої стор.)

Поезія «Величайте Бога», яку можна вважати алюзією до псалмів, звернена до дітей із закликом величати Бога, бо:

Кожда птичка, хоч маленька,
що лугом літає,
рано, ввечер веселиться,
Богу піснь співає.

І ви, діти, пишні цвіти,
Тіштеся, співайте,
Голосочком вашим милим
Бога величайте! [9, с. 87].

У ще одній поезії («Ранок»), у якій звучить подібний мотив, можна додати й концепцію досконалості світу, створеного Господом:

Звізди гаснуть, сонце сходить,
вже збудились птички всі,
соловейко вже заводить
при поточці у гаї.
Жайворонки підлітають,
Мило в повітрі співають,
Бога величають [9, с. 89].

Усі Божі створіння – і «з дзвіночками худобина», і пастушки, що «на сопілках вигравають», і барвінок, і тюльпани, й рожі, й малі гвоздики, «всі до неба ся здіймають, / і мов тиху піснь співають, / Бога величають» [9, с. 89]. Подібні мотиви звучать і у віршах-молитвах для дітей «Ой, Ісусе, глянь на мене» та «Як лягаю спати – Біля мене Божа Мати...».

Вірш «Моліться Богу» – закликання у всіх проявах людської екзистенції молитися Господові й дякувати Йому за Його ласку: і «як раненько ся пробудиш / на Бога загадай / і молитву щирим серцем / к Нему посилає», і «як лягаєш спочивати / у вечер трудний, / знов до Бога помолися...», і «як недоля тя притисне, / як надія вся / зникла [...]», і також і тоді, коли «як у щастю дні за днями / минають тобі...» [9, с. 88 – 89].

І хоча «сей світ повний недостатку / і печали, і гризот», але є Буковина, і є Карпати, які, на переконання поета, – особливе місце на землі, бо це місце має усі прикмети сакрального локусу («Наша Буковина»). Важливим елементом цього райського кутка є присутність тут рідного слова, яке люблять і плекають. Бо ж «де краще смерека і сосна росте,

/ де мильше трембіта увечер гуде?» – «Нігде, лиш у нашім зеленім краю, / у наших Карпатах, у нашім раю, / у нашій Буковині». Тут рай на землі, бо ж «де мову, звичаї, як скарб дорогий, / шанує, честує великий, малий?» – «Ой там, де лунає дуброва від нут / рідненького слова, де Черемош, де Прут: / у нашій Буковині!». І тут також «слава Господня так красно цвисте» [9, с. 91].

Яскраво виражені романтичні мотиви релігійної екзальтації й медитації, наприклад, у вірші «Монастирська рожа», який починається легендою про монастирську троянду:

Десь над морем у пустині монастир стоїть...
Там слухаєсь – в казці кажуть –
чудо з давніх літ:

Кому з ночі спаде рожа в келію малу,
тому більше не читати Псалтирю святу.
За три дні йому співають «со духи» черці
і голосять тяжко-важко дзвони голосні...
[9, с. 100 – 101].

Поет, якби знав, «де стоїть тотя святина», готовий піти в ту пустелю ченцем, читати Псалтир і бити поклони: «щоб мені та рожа спала, бо життя мені / доля знищила...» [9, с. 100 – 101].

Як видно з цих прикладів, романтичні образи та символіка в поезії С. Воробкевича дуже часто мають релігійне семіотичне забарвлення; його творчість наповнена біблійними алюзіями та ремінісценціями.

Варто навести ще один вірш С. Воробкевича, який став своєрідним заповітом священика-поета й українського патріота. Цей твір, побудований на біблійній символіці, підкреслює, що найбільші зрадники – старозавітний Каїн і новозавітний Юда, апокрифічний Агасфер – це ті, хто зрікся рідної мови. Поезія сприймається як продовження Шевченкового пророчого заклику із «Подражання 11 псалму»: «Возвеличу малих отих рабів німих! Я на сторожі коло їх поставлю слово...»:

Хто мову рідну і звичаї
не любить і чужим
богам лиш служить, той народу
є зрадником лихим.

Як Каїн, на чолі він носить
гріха п'ятно гидке,
чужий полин йому є медом,
а все своє гірке.

Хто зрікся прадідної крові,
забув і де родивсь
і звуки ті, якими Богу
дитиною моливсь,

нехай той вічно блудом ходить,
як грішний Агасфер!
Нехай його гризе сумління,
й до Суду щоб не вмер!

Хто помагає кути пута
Для брата, той проклятий!
Нехай, як від чуми, від нього
всі люди сторонять!

Він Юда є свого народу,
з ним ходить вічний стид –
такий най нудить своїм світом,
як грішник Вічний Жид! [9, с. 190 – 191].

У ліриці Сидора Воробкевича проступає ще одна група мотивів (у безпосередньому єднанні з релігійними мотивами усієї творчості), яка підтверджує тісний зв'язок його світогляду із романтичними тенденціями. Ідеться про мотив пошуку медитаційного спокою навіть у найважчих життєвих ситуаціях: у пошуку щастя та душевної рівноваги у вирі буття («Зайшло за гори сонце...»; «На сім краснім Божім світі...», «До Сучави я на прощу...», «Заповіт» тощо); у розлуці з коханою / коханим, пов'язаній навіть зі смертю (як, наприклад, у поезіях з циклу «Думки»: «Як з Марійкою моєю...»; «У Сучаві», «На горбочку березонька...» та ін.), з передчуттям власної смерті («Снується павутина...»), у прагненні примирення між ворогами («Одніське добре слово часом...»). Першоджерел цих мотивів можна дошукуватися, зокрема, у бароковій філософії серця Григорія Сковороди, а їх широка присутність у творчості київської та харківської шкіл української романтики знову ж декларує й підтверджує потужний струмінь романтичної традиції художнього світу Воробкевича-митця.

Загалом же, Сидір Воробкевич – запізнілий романтик, який творив у епоху пізнього українського Романтизму, Реалізму та Модернізму. У всій його поезії та прозі романтичні тенденції (з окремими бароковими та класицистичними елементами в творчій палітрі) залишаються домінуючими. І цей запізнілий романтизм слід сприймати не як художнє «ретроградство» чи «епігонство». Він пов'язаний

передусім з особливостями процесів формування національної свідомості на Буковині у другій половині XIX ст. і священичим саном автора, а водночас і з його діяльністю як фольклориста та громадського діяча. На різних рівнях творчості митця (передусім, – у музиці та літературі) проявляються як і характерні для європейського романтизму тенденції загалом, так і ідіостильові, притаманні лише його творчому доробку, індивідуальні вияви мистецького таланту. І в традиційних для європейської культури складових романтичного стилю Сидора Воробкевича, і в індивідуальних неповторностях його художнього світогляду, пов'язаного зі священицьким саном, з контекстами сучасної йому історії та специфічним рівнем національної самосвідомості, що вплинули на формування його ідіостилу, і полягає неповторність цього митця як у європейській культурі загалом, так і українському культурно-політичному та мистецькому житті зокрема.

Список використаних джерел:

1. Вілсон Браян Р. *Соціологія релігії* / Пер. з англ. М. Хорольської. – Х.: Акта, 2002. – 344 с.
2. Воробкевич Сидір. *Вибрані твори* / Упоряд., підготовка текстів, передм., приміт. П. Никоненка, М. Юрійчука. – К.: Дніпро, 1987. – 358 с.
3. Євшан Микола. *Критика. Літературознавство. Естетика*. – К.: Основи, 1998. – 658 с.
4. *Історія української культури: У 5 т.* – Т.4. – Кн. 1. – К.: Наук. думка, 2008. – 1008 с.
5. *Історія української культури: У 5 т.* – Т.4. – Кн. 2. – К.: Наук. думка, 2005. – 1294 с.
6. Млака Данило. *Над Прутом: Збірник поезій*. – Львів, 1901. – 128 с.
7. Набитович Ігор. *Універсум sacrum у в художній прозі (від Модернізму до Постмодернізму)*. – Дрогобич–Люблін: Посвіт, 2008. – 600 с.
8. Никоненко Петро, Юрійчук Микола. *Жайворонкова пісня з Буковини* // Воробкевич Сидір. *Вибрані твори*. – Київ: Дніпро, 1987. – С. 5 – 18.
9. *Твори Ізидора Воробкевича*. – Т. 1. – Львів: Вид-во т-ва «Просвіта», 1909. – 420 с.
10. *Твори Ізидора Воробкевича*. – Т. 2. – Львів: Вид-во т-ва «Просвіта», 1911. – 412 с.
11. *Твори Ізидора Воробкевича*. – Т. 3. – Львів: Вид-во т-ва «Просвіта», 1911. – 420 с.
12. Чижевський Дмитро. *Історія української літератури*. – Нью-Йорк: УВАН у США, 1956. – 511 с.
13. Чижевський Дмитро. *Культурно-історичні епохи // Українське слово / Хрестоматія української літератури та літературної критики XX ст.* – Кн. 3. – Київ: Рось, 1994. – С. 609-620.

«Сміються, плачуть солов'ї...»

Іван КОВАЧ

ІВАН ХЛАНТА: ПІСНІ ЗАКАРПАТТЯ СТОРІЧНОЇ ДАВНОСТІ В РУМУНСЬКОМУ БАНАТІ

У 2009 році в Ужгородському видавництві ВАТ «ПАТЕНТ» вийшла цінна книга: збірник зразків народних пісень, записаних в селах Копачеле, Зоріле, Корнуцел-Банат, Кричово та Падурень румунського Банатського краю від українців-переселенців із Закарпаття доктором мистецтвознавства, кандидатом філологічних наук, заслуженим діячем мистецтв України, фольклористом Іваном Хлантаю під назвою «Народні пісні українського Банату (Румунія)».

Іван Хланта склав збірник з пісень, записаних від людей із сіл, в яких компактно проживають українці-переселенці з Мараморощини (сучасного Міжгірського, Хустського, Тячівського, Рахівського та частини Іршавського районів (Закарпатська область України).

Уточнимо: запис текстів і мелодій належить І. Хланти (це видно й на першій обкладинці збірника з репродукції картини В. І. Вовчка «Іван Хланта записує пісні в с. Корнуцелі (Румунія)».

Треба сказати, що й упорядкування, підготовка текстів, вступна стаття, примітки, словник також належать Іванові Хланти.

І хоч авторів збірника допомогли теж і рецензенти М. І. Зимомря (доктор філологічних наук), В. Є. Задорожний (доктор історичних наук) та Ф. І. Калинець (доктор мистецтвознавства) разом із відповідальними за випуск Ю. Ф. Глебою, начальником управління культури Закарпатської обласної адміністрації, та В. В. Рудейчуком, директором Закарпатського обласного організаційного методичного центру культури, все одно, Іван Хланта щодо цієї книги – фактотум!

Збірник пропонується науковцям, учителям, учням, студентам, працівникам культури і загалу любителів і читачів народної пісенності.

І де б ти не відчинив «біблію» книгу, всюди, як пише в передмові до збірника на 742 сторінки Іван Хланта під назвою «Український острів культури

у Румунському Банаті», «широкими просторами території Банату линуць українські пісні як символ незнищенності нашого народу. Линуць то веселі й бадьорі, то журливі й задумливі пісні. Вони не просто допомагають жити. Вони самі є життям для цих людей. І, напевно, сам Бог допомагає їм у годинах великих скрут жити змістовним, повнокровним життям. Чарівна музика і прекрасні голоси зачаровують своєю красою, силою, емоційною виразністю, викликають найкращі людські почуття».

Упорядник збірника словами інтерв'ююючих представив детальну історію переселення українців до Банату: «Коли ж запитати вихідців із Закарпаття, звідки приїхали їхні діди, то відповідають: «З Мараморощини». Справді, до 1918 року сучасні Міжгірський, частина Іршавського, Хустський, Тячівський та Рахівський райони належали до Марамороської жупи із центром у Сіреті...».

Детальна передмова автора особливо цікава та глибоко продокументована стосовно кожного компактно заселеного українцями з банатських сіл, які відвідав Іван Хланта. Додати: з допомогою проф. історії Петра Кімпа та його монографії, хоч про нього в передмові нічого й немає.

Не буду говорити, зокрема, про кожне село, але мушу зацитувати рядки про село Копачеле (з суб'єктивної точки зору), адже мова йде про моє рідне село і про мого діда Андрія Ковача, про якого на сторіччі переселення українців до Банату організатори словечком не згадали (й чому, панове?): «У 1914 році обрано першого бирова (голову) села Копачеле Андрія Ковача, який прибув із Синевирської Поляни. Назва села походить від назви маєтку Копачеле. Вперше згадується в письмових джерелах 1503 року під назвою Копачі, а в 1603 році – Копач. Мешканці й нині кажуть Копашиль».

«Сміються, плачуть солов'ї...»

Але ж, шановні панове, таки ні словом не згадати про першого українського примаря на весь Банатський край, хочби одним словом, з нагоди сторіччя перших переселень українців до Банату, того, який був безперечно – з 1914-го і до 1948-го року (до самої смерті) – примарем села Копашиль?! А. Ковач спромігся, разом із громадою, збудувати в селі церкву (був першим її священиком), а в 1926 році – школу.

Тексти пісень подаються за сучасним правописом зі збереженням лексики діалектних форм та деяких діалектних та морфологічних особливостей. У примітках до кожного тексту подається паспорт (час і місце запису, інформатор і друковане джерело), – з передмови.

Розшифровував мелодії (не всі) проф. Іван Лібер. Шкода, тому що далеко не всі мелодії однакові.

Збірник поділений на розділи: Рідний край; Господарювання; Дозвілля молоді; Колядки світського характеру (господареві, газдині, хлопцеві, дівчині); Колядки християнсько-релігійного змісту; Духовні пісні; Пісні про кохання; Весільні пісні; Родинно-побутові пісні; Хрестинні пісні; Балади (історичні балади, пісні про кохання, баладні пісні родинного життя); Про бідних і багатих; Пісні для дітей; Чумацькі, наймитські та заробітчанські пісні; Про долю. Туга за молодими літами; Колискові пісні; Антипияцькі пісні; Жартівливі пісні та Пісні літературного походження.

Гарно сказав Іван Хланта про банатські пісні: «Рідний край, господарювання, праця постають перед читачем у нерозривному зв'язку з темою кохання, щирих і вірних подружніх взаємин. Бо від світлого, душевного, обопільного кохання і рідний край стає ще красивішим, міцнішим, і господарювання та праця в ньому».

Ще зазначив Іван Хланта: «В українських селах Банату з'явилось кілька поетів, що пишуть українською мовою, як Юрій Павліш, Іван Ковач та Іван Шмуляк...». Про Юрія Павліша він написав обширно. Дуже добре. Само собою, що не так обширно, як про І. Лібера. І про І. Ковача написав рядок: «Окремої розмови заслуговує поет Іван Ковач, який народився в с. Копачеле й опублікував

кілька поетичних збірок»... (Василь Баршай навіть не згаданий). Але ж підписувач цього матеріалу, вибачаюсь за нескромність, опублікував не «кілька поетичних збірок», а кільканадцять збірок поезії, прози й літературної критики – біля 20-ти, і він член Спілки письменників Румунії, удостоєний трьох її премій, та член Спілки письменників України, удостоєний почесних грамот та медалей Кабінету міністрів України (зокрема, за розповсюдження іміджу України в світі з нагоди 10-річчя незалежності України) і Товариства «Україна – Світ», за внесок у розвиток україномовного шкільництва в Румунії)... Хто був вашим інформатором, вельмишановний пане Хланта, не знаю, але воно так.

Прекрасно (і вірно) написав І. Хланта: «Наші земляки, що проживають нині у Банаті, чітко усвідомлюють, що в їхніх жилах тече українська кров, яка спонукує їх пам'ятати, хто в них діди-прадіди й соками якої землі вони живилися».

Щодо розшифровування мелодій, не втручуюсь, бо це не моя справа.

Вибачаюсь за деяку... «необачність» в моєму тексті й закінчу його наведеними в передмові цитатами: «На моє глибоке переконання, українців у діаспорі об'єднують традиційні звичаї й обряди (я б додав, що й пісні – І.Х.), яких ревно дотримують наші співвітчизники. Безцьогодуховного осердя, напевно, чи змогли б так купно триматися і,

звичайно, безмежна любов і відданість Україні, яка живе в кожному серці» (Відомий народознавець, журналіст і письменник Василь Скуратівський після перебування в Америці).

Видатний етнограф Олекса Воропай, в свою чергу: «Звичаї, а також мова – це ті найміцніші елементи, що об'єднують окремих людей в один народ, в одну націю»; «Не вчити своїх дітей звичаїв – це такий великий гріх для матері, як і гріх не молитися Богові»...

До цього великий любитель банатського фольклору Іван Хланта додав: «Без перебільшення можна сказати, що ці слова стосуються й українців Румунії». (Подаємо на стор. 16-17 пісні з Банатського краю).

«Вміються, плачуть солов'ї...»

«Коли ми ся, файна рибко, любили, любили, у високій полонині сухі дуби цвили...»

ОЙ КАЛИНО-ЛУГОВИНО

Ой калино-луговино, чого в лузі стоїш,
Ци сонічко визираєш, ци вітру ся боїш?

Я сонічка не взираю, вітру ся не бою,
Де ня мама породила, там собі постою.

Ей рубая калину, рубая калину,
Калина ся погинає вершком у долину.

ТА ЗАСВІТИ, МІСЯЧЕНЬКУ

Та засвіти, місяченьку, по полю, по полю,
Та най собі визбираю пшеничку з куколю.

Ой жала-м пшениченьку та порубалася,
Та на тебе, легінику, позабивалася.

Ой жала-м пшениченьку та жала, та жала,
Пой ми, любку, завий ручку, бо-м ся порубала.

ТА Я СОБІ ЗАСПІВАЮ

Та я собі заспіваю, бо я собі знаю,
Заспівайте і ви собі, ци я вам не даю.

Та я собі заспіваю, доки-м молоденька
Та доки ми не заважит дітина маленька.

Та я собі заспіваю, вби ня дома вчули,
Вби вечерю підогріли, двері ми вдомкнули.

Та ми собі заспівайме, родино, родино,
Вби ся наше сіянічко родило, родило.

Співати би співаночки та ще прибагати,
Бо туй люди недалеко, будут ся сміяти.

РОСТЕ ДЕРЕВЦЕ ТОНКЕ, ВИСОКЕ

Росте деревце тонке, високе.

Приспів:

Дай, Боже!

(Повторюється після кожного рядка)

Тонке, високе, в верхку широке.
На тім деревці сам сокіл сидит,
Сам сокіл сидит, далеко видит,
Далеко видит на красне поле,

На красне поле, де Христос оре.
Пресвята Діва їсти носила,
Їсти носила, Бога просила:
– Ой зрудь, Боже, зрудь, жито, пшеничку,
Жито, пшеничку, всяку сівбичку.
– Присвята Діва, десь Христа діла?
– Понесла-м його в глибоку хащу.
Пішли жидови, хащу зломили,
Хащу зломили, Христа не ймили.
– Присвята Діва, десь Христа діла?
– Понесла-м його в шовкову траву.
Пішли жидове траву косити,
Траву скосили, Христа не ймили.
– Присвята Діва, десь Христа діла?
– Понесла-м його в глибоке море.
Пішли жидове море гатити.
Море ся врвало, жиду забрало.

ПАСЛА МАРІКА ЧОТИРИ ВОЛКИ

Пасла Маріка чотири волки.

Приспів:

В кидровій,
В кидровій горі, в шовковій траві,
В кидровій.

(повторюється після кожного рядка)

Шитвицю шила, перстень згубила.

– Іди, няньку, йди, перстенець найди.

Ішов нянько, йшов, перстень не найшов.

– Іди, мамко, йди, перстенець найди.

Ішла мамка, йшла, перстень не найшла.

– Іди, сестро, йди, перстенець найди.

Ішла сестра, йшла, перстень не найшла.

– Іди, братку, йди, перстенець найди.

Ішов братик, йшов, перстень не найшов.

– Іди, милий, йди, перстенець найди.

Ішов милий, йшов, та ще не дійшов.

Та ще не дійшов, перстенець знайшов.

Ліпший миленький, як брат рідненький.

КОЛИ МИ СЯ, ФАЙНА РИБКО

Коли ми ся, файна рибко, любили, любили,
У високій полонині сухі дуби цвили.

Дана, дана, дана, дана, дана, дана, дана, дана-да,
Дана, дана-да.

«Вміються, плачуть солов'ї...»

Та як ми ся, файна рибко, лишили любити,
Та не аби сухі цвили, сирі яли гнити,
Сирі яли гнити.

ОЙ ЯКБИ НЕ ОЛЕНА

Ой якби не Олена та й не Василина,
Не мав би я доріжечки коло того млина.

Та до млина доріжечка, до млина, до млина.
– Та хто мені муку змеле, коли любка нема?

Та хто мені муку змеле, пшеничку спіклюю,
Та хто мене, молоденьку, в личко поцілюю?

– Та я тобі муку змелю, пшеничку спіклюю,
Та я тебе, молоденьку, в личко поцілюю.

ОЙ ПАСІТЬСЯ, КОРОВИЦІ

Ой пасіться, коровиці, не буйтеся вовка.
Бо я іду до милого, болит ня головка.

Та болит ня головочка, то байте ми, байте,
Аж ми байка не поможе, за любком бігайте.

Аж ми любко не поможе, Богу ся моліте,
Аж ми Пан Бог не поможе, що треба – ладіте.

НА ВИСОКІЙ ПОЛОНИНІ

На високій полонині пасеться овечка,
Люблю тебе, мій миленький, і твої словечка.

А й косив любко травку, а я толочила,
Співав любко співаночку, я ся научила.

Ішов любко попід дуба зеленим покосом,
А я з ним, співаючи тоненьким голосом.

Та як будеш, легінику, горі селом іти,
Та заспівай співаночку, би тя розуміти.

Ой ішов я горі селом, всюди ся світило,
А де мав я повертати, там ся загасило.

А де мав я повертати і ще щось сказати,
Они світло погасили, полягали спати.

Ой світло погашено та й позамикано,
Пропала би-сь, біла дівко, як лігаєш рано.

На високій полонині сніжок ся розстелив,
Не є мого миленького, би ня розвеселив.

Та запала доружина снігом і морозом,
Не мож до тя, любко, прийти ні саньми, ні возом.

ОЙ ІДУ Я, КОНІ ВЕДУ

Ой іду я, коні веду, вни дорогу знають,
Узяв би-м тя, файна рибко, діти ми не дають.

Узяв би-м тя, файна рибко, діти ми не дають,
Та не знаю, файна рибко, що ти доганяють.

Тихо будьте, мої діти, та не вибагайте,
Вмерла від вас рідна мати, сій не доганяйте.

Бо ви собі самі ґазди, будете ґаздувати,
А я самий у пустини мушу бідувати.

ОЙ ЖЕНИЛА МЕНЕ МАМКА

Ой женила мене мамка, женила, женила,
Не давала тоту брати, котра би ми мила.

Та не та ми, мамко, мила, що файно ся вбрала,
Але та ми, мамко, мила, що д' серцю пристала.

Оженюся, рідна мати, оженю, оженю,
Невісточку ти приведу, з хати тя віжену.

Невісточку ти приведу з кіньми та з волами,
А сам седу поза столик, вмюся слезами.

Ой слезами умиюся, рукавцем утрюся,
Та не твою невісточку і не подивлюся.

Ой жалю, кажи, жалю, то тя много маю,
Я на тебе, як на листки, заруб зарубаю.

Ой заруб зарубаю, плотом загорожу,
Докуть мені світок світе, дотуть хлопцєм хожу.

ОЙ УМРУ Я, МОЯ МАМКО

Ой умру я, моя мамко, а ти будеш жити,
Прийдеш, мамко, на мій гробик, де я буду гнити.

Прийдеш, мамко, на мій гробик з білими ніжками,
Та поплачеш, побануєш з дрібними слизками.

– Ой, уставай, дітнице, та ти туй не лежи,
Бо зацвила калиниця та на нашуй межі.

Та най цвите, та най цвите, най ся розпадує,
Шуга-нигда не устану, бо ся не парує.

Микола КОРСЮК

МОЄ ЗНАЙОМСТВО ІЗ ІВАНОМ ДРАЧЕМ

(Сентиментальні нотатки)

Зізнаюсь щиро. У Сігетському ліцею, де я навчався у 60-их роках, була доволі багата бібліотека. Українська теж. До неї я вщався у перервах кожен день. Чи позичити книжку, чи просто розглянути полиці. Бібліотекарка знала мене і довіряла, я навіть заповнював карточки запозичника. Мав я дозвіл розглядати і запасний зал, де були книги, які не підлягали навчальній програмі. Отож я був обізнаний більш-менш зі всім багатством бібліотеки.

Але... Літературне спокусництво є спокусництвом. На придбання книги – грошей не було. Та навіть їх у книгарнях не було. А українських – аністілечки. Не знаю котрого року українську бібліотеку було знищено. Себто спалено. Дещо врятувала наша шановна викладачка Юлія Грінь. Ми теж поприховали за пояс українські книги. Та вернемось до початку. Отак розглядаючи стенд української літератури, мою увагу привернула крихітна за розміром книжечка «Протуберанці сонця». Хто то Іван Драч, що то означає «протуберанці» – далєбі я не знав. Але вкрав ту збірку з бібліотеки. Вона й зараз у мене з штампом бібліотеки і пізнішим підписом Івана Драча.

Не все я зрозумів читаючи. Треба було одсидітись часові, а мені, літературному малюкові, набратись літературного розуму і досвіду. Отак почалось моє знайомство із поезією Івана Драча. І не тільки. Зі всім зрушенням, що сталося у свідомості шестидесятників, які принесли з собою насамперед ширше розуміння людини у всіх її вимірах. Від високого до ницого. Чи навпаки. Від упослідженого до благородного, до людського, від позірності, удаваності до різкого розтину людської душі. А головне до правди людської, оголеної до її самої, без прикрас, без штучностей, без позліток. І до такого ж поглибленого розуміння природи літератури, її іманентної природи. В Україні стала нібито Хрущовська відлига. Відлига,

але до певної межі. Бо скоро настав Брежнєвський період. Далі за ним інші та інші. Аж до Горбачова. Та навіть при нім українські мучні гноїли табори. Його нагородили Нобелівською премією, а Василь Стус та ще багато українців гинули на засланні. А за всю історію їм немає числа. І, мабуть, не буде. Це вже в рідних межах, де інакомисліє не дозволене, де ще гаразд панує прищеплений російський менталітет, який не визнає принципи демократії. Говорять – у Києві пани б'ються, а в мужиків чуби тріщать. І все ж...

Хоч усе життя, себто дитинство і молодість, прожив на березі Тиси поруч з Україною, мені аж 1982 року пощастило ступити на благословенну землю. Була груднева зима. І від неї я поніс на довгі літа ярлик «persona pograta». Проговорився, як завжди.

Одного літнього дня 1985 року ми з Михайлом Михайлюком завітали до ресторану Спілки, письменників. Коли зирк, а в нашій альтанці на терасі, де ми, українські письменники, майже щодня збиралися, сидять двоє незнайомих чоловік. Коли підійшли ближче, я, знетямлений, остовпів і крикнув, показуючи рукою: – Дивись, Іван Драч! Підійшли до них, познайомились. Другий чоловік то був грузинський прозаїк Сашко Ебаноїдзе. Відтоді ми принагідно зустрічались чи то в Україні, чи в Румунії. Востаннє цього року в Негостині, де на Шевченківське свято був запрошений і Іван Федорович, за плечима якого ціла поетична епоха. Суперечлива, тривожна, але й відрадна. Насамперед наполегливою працею, націленою на оновлення української літератури, а разом з тим і українського суспільства, утвердження демократії, незалежності й самостійства.

«Навіщо я? Куди моя дорога?! І чи моя тривога проросла/ Од сивої печалі Козерога/ В гливке болото рідного села?» – запитувався молодий початківець у літературі в одному з найдерзновенніших своїх

творів, сповненому вибуховою змістовою енергією, отими сонячними протуберанцями «Ніж у сонці», що появився на сторінках «Літературної газети» з благословенням Павла Загребельного і зі вступним словом молодого Івана Дзюби 18 серпня 1961 року, викликавши цілу низку суперечливих думок, водночас являючи появу в нашій літературі неповторного поета, свіжого голосу, націленого на оновлююче неординарне мислення.

Іван Федорович Драч народився 17 жовтня 1936 року в селі Теліжинці на Київщині. Пізніше поет писатиме із притаманною його рядкам самоіронією в «Баладі родоводу». «Чи був у нас хоч один літератор, / Який не гонив би курей з городу?» Самоіронія – своєрідна прикмета самозахисту, що відродилась у шестидесятників, вона притаманна поезії В. Симоненка, Б. Олійника і навіть такому витонченому лірикові як М. Вінграновський. Та цей вимір поетичних рядків був насамперед своєрідним самозахистом, поза ним часто крилася іронія на тих, хто возвищував тогочасну дійсність, повну п'єдесталів, поміж яких зникла звичайна людина, її клопоти, проста і чесна добродушність, благородство, непомічене за урагасними, а втім, фальшивими гаслами, якими була вщерть переповнена повоєнна українська література. Зривалось позірне і виносилось на поверхню дійсне, правдиве, ота винесена в рядку тривога з поеми «Ніж у сонці». Воно стане своєрідним кредом для Івана Драча, відповідальністю за кожну людину і суспільство. І навіть світ. «Стань! Провина безневинна/ Крила над тобою розпростерла», – усвідомлює з тяжким боєм поет, поринаючи в історію роду аж до язичницьких, нехрещених часів, звідки «визирає лукава парсуна Ярила». Поет шукає свої корені, а водночас і свого народу в духовній культурі минулого, обожнюючи в пантеїстичному ключі природу і світ («Німі братове дерева», «Ода природі», «Балада про землю»).

Перший свій вірш Іван Драч друкує будучи семикласником у 1951 році. Після закінчення середньої школи в Тетіїві викладає російську мову і літературу в семирічці села Дзвіняче, далі працює інструктором Тетіївського райкому комсомолу. Відбувши військову службу, Іван Драч навчається на філологічному

факультеті Київського державного університету, але не закінчує його через «інакомисліє». Звідси, рятуючи поета, той же П. Загребельний бере його на роботу в «Літературну газету». Далі Іван Драч здобуває фах кінорежисера на Вищих сценарних курсах у Москві, працює в студії художніх фільмів ім. О. Довженка. Після розгрому поетичного кіно – переходить працювати до редакції «Вітчизни». Він лауреат Державної премії України ім. Тараса Шевченка. Далі обирається до правління Київської організації спілки письменників України. У сімдесяті роки Іван Драч розгортає потужну громадську діяльність. Спочатку в Товаристві української мови, далі як голова Народного руху України та народного депутата. Він – голова товариства «Україна» та «Україна і світ». Двічі герой України. Дотепер видав

десяток книг поезії, перекладів, кіноповісті, книжку літературно-критичних статей «Духовний меч» (1983), біографічну повість «Григорій Сковорода» (у співавторстві, 1984).

Творчий шлях Івана Драча був нелегким, часом суперечливим. Були і невдачі, спричинені найчастіше соціальними перекрутами, коли поет попадав у неласку, творчість його будучи силоміць замовчувана й відсторонена. Але це були миттєві моменти, бо не в психології поета було мовчати. Він весь час відроджувався як сонячний фенікс і протистояв «плосколобності». Весь час ламав закріплені форми, оновлювався в собі і в літературі. І вистояв, бо така його поетична вдача.

«Творчість Івана Драча чи не найпоказовіше репрезентує спраглий потяг «шістдесятників», «дітей війни», до знань і естетичного осягнення здобутків людства, їх синтезу з прадавними фольклорними джерелами, з літературними, культурними, мистецькими надбаннями рідного народу» – пише в історії української літератури ХХ століття (1995). І воно воістину правда. Творчість Івана Драча своєю дерзновенністю, у певній мірі різкістю відносно повоєнної української літератури, є блискучою сторінкою продовження літератури 20-30-их років минулого століття, розстріляного Відродження.

(Далі буде.)

Іван ДРАЧ**БАЛАДА ПРО СОНЯШНИК**

В соняшника були руки і ноги,
Було тіло шорстке і зелене.
Він бігав наввипередки з вітром,
Він вилазив на грушу і рвав у пазуху
гнилиці.

І купався коло млина, і лежав у піску,
І стріляв горобців з рогатки.
Він стрибав на одній нозі,
Щоб вилити з вуха воду,
І раптом побачив сонце,
Красиве засмагле сонце,
В золотих переливах кучерів,
У червоній сорочці навипуск,
Що їхало на велосипеді,
Обминаючи хмари у небі...

І застиг він на роки і на століття
В золотому німому захопленні:
– Дайте покататися, дядьку!
А ні, то візьміть хоч на раму.
Дядьку, хіба вам шкода?!

Поезіє, сонце моє оранжеве!
Щомиті якийсь хлопчисько
Відкриває тебе для себе,
Щоб стати навіки соняшником.

**БАЛАДА ПРО САР'ЯНІВ
ТА ВАН-ГОГІВ**

Хата у серці світиться мусить,
Погідною бути при всякій погоді.
Стоять Парфенони солон'яно-русі,
Синькою вмиті, джерельноводі.

Мами мої чисті в мелодіях кропу,
В мелодіях гички зеленоросої,
Призьба тече у вогненну шопу
З-під вашого пензля з силучого проса.

В проваллях чекає розсипчаста глина
Рук ваших чорних, звітрілих, гречаних.
І мліє палітра на згорблених спинах,
Розведена потом в мішках десятичаних.

Поорані віком смагляві лица:
Горпини і Теклі, Тетяни і Ганни –
Сар'яни в хустках, Ван-Гоги в спідницях,
Кричевські з порепаними ногами.

Сніпки золотисті загачують греблю,
Бо хата блакитна текла б в небеса...
Мамо! Я ваші думи терблЮ,
І крапка в баладі моїй – сльоза...

ЛЕВИНИЙ ЕТЮД

Пам'яті Е. Хемінгуея

Вийшов з радіо чорний лев
І збудив моє серце опівночі.
В його чорних важких сльозах
Я побачив труну кришталеву.

Це був гордий печальний лев,
Чорний лев з золотою гривовою,
Рідний брат сонцебризній меч-рибі,
Де сльоза атлантична кипить.

І він кликав на похорон брата
До труни, де з руками замовклими
Лежав сивий засмаглий лев
З симфонічним дитячим серцем.

ДВІ СЕСТРИ

Дві сестри, тоненькі і сухенькі,
Осінь ловлять в пелени над ставом.
З господарства лине чистий дзенькіт,
У воді поплюскує небавом.
Віспа порябила лица жовті,
Доброти у серці не роз'їла.

Полум'яне листя сипле жовтень,
Тужавіє нива задубіла.
Гуси білі, вилізани, тлусті
Гелготять, бо скоро будуть вбиті,
І калина у червоній хустці
Кров'ю сходить по степлілім літі.

Дві сестри старенькі на пташарні
Лускають насіння гарбузове,
І дрижать їх руки незугарні,
Чорні, закоцюрблені, дубові.
Кури, гуси – все життя у пір'ї.
Є город маленький коло хати.
Чорнобривці спіють на подвір'ї.
Є коза, щоб молоко давати.
А вітри двадцятого століття
Моє серце трудне підіймають.
І сидять старенькі край заміті
У вогні осіннього розмаю,
Вмерло їхнє «бути чи не бути»,
А повз них летять у світ дороги.

Стань!

Подумай!

Скільки доль забутих
Навіть не спиналося на ноги.
Непомічена пройшла людина.
Непоміченою тихо вмерла.
Стань! Тяжка провина безневинна
Крила над тобою розпростерла.

СКОРБОТА (1940)

Був собі тато, була собі мама,
було собі я.

Тато сиділи собі на ослоні.
Тато робили мені вітряка,
А мама кашу мені варила,
А киця Мурка гралась собі з хвостом.
А прийшли дядьки, кричали на тата,
А мама мене зачинила у хаті,
А киця кричала на мене без мами.
Кричала киця на мене,
Кричала мама надворі,
І я кричало, бо всі кричали,
І з печі так пахла гречана каша.
Захотілося татові спати.
Склали руки йому на грудях
І поклали тата на лаві.

А я собі кричало: «Дайте каші!
Ну, мамцю, дайте каші, любя мамцю!»
Мама плаче коло печі, а я плачу
коло мами.

Отож піду до тата, нажалюсь
на маму:

Я хочу собі каші, а мама не дає.
Свічка на столі. Руки на грудях.
Був собі тато. Тепер тільки мама та я.

ПРОТУБЕРАНЦІ СЕРЦЯ

Ми чуєм трав зелений крик,
Дощів задумані рефрени,
Це травень, вічний єретик,
Так з-під землі бомбить зелено
На рівні вічних партитур!
Ми чорні гори перегорнем,
Ми вдарим серцем в мур зажур,
Ми розквітаємося з горем
На рівні вічних партитур!
Летить прокльон в зимовий сон, –
Ми розкутурхаєм в двобої
Людський граніт, людський гудрон
Багряним громом сили тої,

Що нас розчахує з добра, –
Так б'ють з серцець протуберанці –
Повстанці сонця... Біль вмира
У грандіознім сонцетанці,
В космічній клекоті тортур!..
Так розкошуємо з добра
На рівні вічних партитур!

ПЕРО

Перо, мій скальпелю вогненний,
Ти мій жорстокий лиходій,
Мій дикий поклик цілоденний,
Первоцвіт мій, перволюб мій!

Нам розтинати дні ці карі
До серцевини, до зорі,
Куди не дійдуть яничари
В облудній словоблудній грі.

Дні полохливі, і невтішні,
І лаконічні, точні дні,
І дні, мов глечики з Опішні,
Протяті шпагами вогнів.

І дні, яким нема відроди,
І виноградні, теплі дні,
Де тихо сплять старі досади,
Зіщулившись, на самім дні.

Дні променисто легковажні,
Горбаті дні, мозільні дні,
І дні чеснот, і дні продажні,
Яким солона кров зрідні.

Перо – це наша спільна доля –
Все обійти і все знайти,
Аж поки в головах тополя
Не прошумить за два хрести.

**БАЛАДА
ЗІ ЗНАКОМ ЗАПИТАННЯ**

Що там, за дверима буття,
З недогарком йду стеариновим.
Зірок золоте каяття
Мовчить мені тоном малиновим.

Я стукаю, вперто стукаю,
Чолом б'юсь, б'сь серцем криваво,
Я хочу достукатись мукою,
Де справді наліво, а де направо.

Я звівся з коліски небес,
З космічних степів – як з коліски,

Стрункі полонези берез
Згойднули охристі бризки,
Тополь золоті кунтуші
До дзвону, до сивого клекоту
Насипали в келих душі
Електронних тривоги лелек.

Така ж золота земля
До стогону, до пожежного свисту,
А родить багряна рілля
Долю тривожного-барвисту.

Роки-козаки летять
В бунті вишневої колотнечі.
І підставляє мені майбуття
Свої непокірні плечі.

ДІВОЧІ ПАЛЬЦІ

Боже, скільки стогону на пальцях,
Скільки крику в голубих пучках,
На згорілих пальцях, на блукальцях,
На страждальцях ніжних – на руках.

Боже, скільки того мерехтіння
В пальцях, в сповивальцях гіркоти,
В пломенях надсадного сумління,
Із яким лиш тінь моя на «ти».

Світяться – о світлячки, світанки,
Поцілунком вмивані світи,
Пальчики коханки-каторжанки
З каторги любові – німоти.

Що ж бо їм робити, стоязиким –
І безмовним; спалахнеш – помреш...
Проклинаю, краю синім криком
Цноту пальців, безсоромність – теж!

Сонечок п'ятірко... засинаю...
Наді мною пальчики-зірки...
Чебрецевий, в серце поринаючий,
Мед ваш, рідні, сонячно-гіркий...

ЦИГАНСЬКА БАЛАДА

Я вам скажу таке:
Сокира в мене слухняна,
Жінка в мене молода,
Хата в мене нова,
Сокиру вмію гострити,
Жінку вмію любити,
Хаті вмію лад дати,
А щось мене пече.

Я вам скажу таке:
Мої університети – моя сокира,
Поїхать би кудись, чи що?
Хліб є, сало водиться,
Самогонка синьо горить,
Через день кіно крутять,
Дитя скоро буде,
А щось мене пече.

Оце я вам і кажу:
Вам видніше, ви вчені.
Нап'юся – не проходить,
Перевертаюся та й думаю –
Поїхать би кудись, чи що?
Хлопці всі порозліталися.
А в мене ж хіба гирі на ногах?
А в мене ж хіба кров устоялась?
Пече – не перестає.

БАЛАДА-ПІСНЯ

Ой летіла гуска додому,
Та впала, як грудка, додолу.

– Іди, старий, гуску шукати,
Не вертай без гуски до хати,

Бо ж летіла гуска додому
І впала, як грудка, додолу.

Іди, синку, гуску шукати,
Не вертай без гуски до хати,

Бо ж летіла гуска додому
І впала, як грудка, додолу.

Іди, внучку, гуску шукати,
Не вертай без гуски до хати,

Бо ж летіла гуска додому
І впала, як грудка, додолу.

А вийшов сусіда пикатий:
– Нащо вам ту гуску шукати?

Вже ж у вас коса посивіла,
Та й не ваша ж гуска летіла...

– Та ж летіла гуска додому,
А впала, як грудка, додолу.

Полишу Рябка коло хати,
Сама піду гуску шукати.

Лідія КОВАЛЕЦЬ,

кандидат філологічних наук, доцент кафедри української літератури
Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича

Поезія Марії Опрішан як спосіб її діалогу з дітьми

Упродовж багатьох років викладаючи в університеті курс художньої літератури для дітей і закономірно звідуючи підвищений інтерес до цієї своєрідної царини загального письменства, я була свідомою того, що вона, українська дитяча література, є не лише материковим явищем: доводилось тримати в руках і радіти рідномовним книгам, виданим навіть на американському континенті зусиллями тих, кого закинула туди доля. А от про те, що у близькій до Чернівців Румунії також творяться й успішно видаються українською книги для юної аудиторії, довідалась порівняно недавно, коли отримала від свого колеги - доктора філології, професора, завідувача кафедри української літератури Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича та почесного доктора Сучавського університету «Штефан чел Марє» Володимира Антофійчука збірку оповідань Михайла Трайсти «Калинові ранки». І ось новий дарунок із теренів українсько-румунських – книга віршів Марії Опрішан «Розкажу вам казку-байку», надрукована в Бухаресті 2010 року в серії «Бібліотечка «Дзвоника» при фінансовій підтримці Союзу українців Румунії. Ілюстрації до неї виконав Михайло Трайста, переднім словом супроводив презентовані тексти Михайло Михайлюк.

Перше, що кидається у вічі, – це не лише добре виконання задуму з боку дизайнерів-поліграфістів (зручний формат, якісний папір, яскрава, в оптимістичному, суто дитячому ключі виконана палітурка, заставки – трава, квіти, метелики з порядковими номерами сторінок на своїх крильцях). Звертає на себе увагу й цілком відповідний малим школярикам обсяг текстів – невеликих, а то й на кілька строф, переважно «короткість» віршових рядків, надто гарні й теж оптимістичні ілюстрації: дитяча книжка справді мусить бути мистецьким явищем і вже цим тішити й приваблювати юного читача. Втім, скільки сьогодні на полицях книгарень різноманітних дорогих видань, автори яких ніби

й потурбувались про «зовнішність» своїх «чад», причепурили їх, як клишмогли (супермодні сьогодні книжки-іграшки – то цікава, хоч і неоднозначна прикмета сучасної дитячої літератури). Але, на жаль, часто не зроблено головного, що дає авторіві гідну перепустку й навіть моральне право виходити з книгою між люди, – не створено якісного тексту. Тому й обертається у книжковому просторі чимало речей нецікавих, примітивних, із надуманими сюжетами, дублюванням образів, художньо бідних, притім холодних, не зігрітих живим теплом авторської емоції.

На щастя, вчителька-поетеса з марамо-роського села Верхня Рівна Марія Опрішан запропонувала своїм юним друзям добірку гарних творів, котрі, хоч, може, й іноді тематично перегукуються з відомим матеріалом, однак позначені оригінальністю й дотепністю, введенням якихось інших сюжетних поворотів і є фактично новими. Ось «Наївна мишка», котра нагадує «Сказку о глупом мышонке» росіянина Самуїла Маршака: героїня твору М. Опрішан безпосередня й щира, її дбайливості, як і дещо сліпій любові до свого вередливого малюка, нема меж. А воно, не прийнявши найкращих на світі маминих пісень, відтак закономірно відкинувши пісні у виконанні жабки з її кваканням, свинки – з хрюканням, піддалося улесливості нової – і останньої – своєї няньки («Няв-няв-няв! – співає киця, – / Най тобі солодко спиться, / Вже пізенько, хочуть спати / Твої гарні оченята»), за що закономірно й поплатилось. Ось «Рибак Васько-кіт» – цілковита антитеза відомої жартівливої поезійки про лінкуватого kota, який прагнув «рибки наловити, щоб і ніг не намочити». Філософія ж Васька зовсім не примітивна, а життєва, вона стала справжнім уроком для Вовка й Лисички, які хотіли поласувати рибкою, що її мав наловити Васько, не приклавши для допомоги цьому рибалці й пальчика. Інша річ – поведінка статечного, поміркованого Ведмедя: він допоміг котові в риболовлі, за що й був винагороджений.

На площині поетичної історії «Гриб і Дуб» сходяться хвалькуватість, амбіція першого (мовляв, гриби ростуть он як швидко) і мудрість, розважливість дерева, завдяки яким саме воно перемагає в непростому поєдинкові. Запозичення відомого художнього матеріалу (наразі з багатонаціональної фольклорної традиції) присутнє і в поетичній казочці М. Опрішан «Лиска і Рак»: маємо той же задержуватий, хвалькуватий тип, якого вивела на чисту воду розумова кмітливість опонента. Виклад цей збагачений новими рисочками: самозакохана Лиска уже в передньому монолозі до самої себе вихваляє зовнішнє, отже, дане їй природою («а очі, а брови! / Гострі зуби, добрий нюх», «А яка у мене шерсть – Пишна, золотиста. / Хвіст пухнастий до землі / І спина м'язиста»), вже у такий спосіб – іще до перегонів з Раком як головної дії – налаштовуючи читача супроти себе.

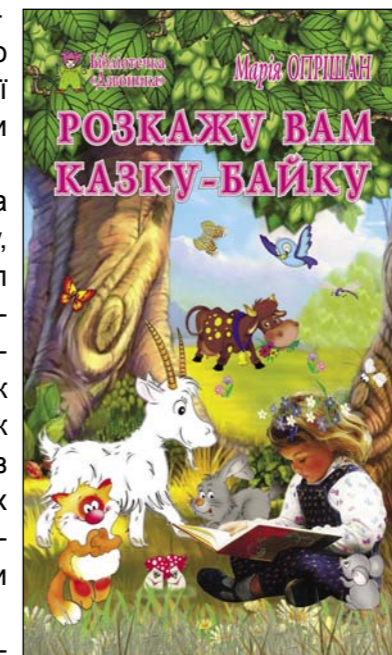
Або «Пори року», засновані на вічному, але в цей раз м'якому, делікатному конфліктуванні сил природи (Зими, Весни, Літа й Осені) щодо того, від котрої з них «користь є найбільша? / І котра на рік увесь / Є найголовніша?». Наслідок закономірний: «Ні одна не може з нас / Користі принести / Без всіх інших, бо вже так / Завелось в природі, / Щоб пов'язані були / І жили у згоді».

Втім, авторка, її лірична героїня іноді й прямо розставляє чіткі акценти, висловлює свої ненав'язливі, у дружній манері міркування-настанови юним друзям і в цьому чи не найбільше видає учительське в собі. Повчання – і в інших творах («Козеня», «Чарівні слова»), зокрема байці «Лев і Мишка», написаній за мотивом популярного, інтерпретованого, до речі, й буковинською письменницею Євгенією Ярошинською, езопівського сюжету. Так перевірений світовий досвід укотре навчає багатьох важливих істин, допомагає новій аудиторії читачів збагнути силу доброго вчинку

(мовляв, не журіться, що ви ще маленькі, навіть Мишка, діючи щиро, так, як підказувало їй серце, допомогла самому цареві звірів Левові урятуватись).

І ще. Зрозуміло, що кожен текст, а тим паче художній, рекомендований дітям, мусить пильно шліфуватися автором, і то з боку як змісту, так і форми. Лев Толстой не дарма переробляв такі свої твори по десять і більше разів. Отож, як нам здається, варто було поміркувати над іншим, може м'якшим, не таким прямим завершенням «Наївної мишки» та й «Старого kota». Трагічний фінал першої «Мишенятко як заснуло, / Кішка хитро усміхнулась / Та й за горло ухопила – / Мишенятко задушила» змушує згадати те, що вчинили пізніші французькі видавці з деякими казками свого класика Шарля Перро, реконструювавши їх окремі трагічні фінали на цілком позитивні і в такий спосіб запобігши можливостям діткнення вразливої дитячої психології трагічними сценами. До речі, саме так Червона Шапочка Шарля Перро (як героїня), сказати б, вижила й ось уже більше трьохсот літ крокує планетою.

Щодо мови творів Марії Опрішан, то вона проста, доступна дитині, хоч і не позбавлена огріхів, необхідності приведення окремих форм у відповідність із сучасними нормами. Втім, читаючи збірку «Розкажу вам казку-байку», я не переставала дивуватися, як у загалом іномовному середовищі її авторці вдалося зберегти багатий словник української лексики й уміння вільно та легко оперувати ним. Заодно раділося, що на заслуженому відпочинкові ця симпатична жінка працює творчо, оптимально використовуючи поезію як спосіб спілкування з куди більшою за один клас аудиторією. Тож хай Ваші, пані Маріє, діалоги з дітьми будуть якомога тривалішими і результативнішими, нехай дитяче українське письменство Румунії завдяки і Вашим зусиллям збагачується новими й новими книжками.

Іван КІДЕЩУК

МИХАЙЛО ТРАЙСТА: «КЛАДКА»

АБО

МІСТОК ГУМОРУ ДО НАШИХ СЕРДЕЦЬ

Без вагань можна стверджувати, що Михайло Трайста в українській літературі Румунії за короткий час від деб'юту («Симфонія шовкових трав», поезії, 2001 р.), за яким послідували «Калинові ранки» (проза для дітей, 2004 р.), «Гуцульська душа» (новели, 2008 р.), «Не вір очам своїм» (оповідання, 2009 р.), «Калинові стежки» (проза для дітей, 2009 р.) «Кладка» (оповідання, 2010 р.), «Ibovnice cu ochi de Maratimeș» (оповідання і п'єса, 2011), зумів постати перед читачем справжнім солідним письменником. Його твори, як для дітей, так і для дорослих, зачаровують невичерпним талантом розповіді, а персонажі вже після першого читання стають загальними улюбленицями. Читачі, знайомі з його творами, лиш зачувши ім'я Михайла Трайсти, одразу згадують вуйка Феріщака, Івана Кочергу, Івана Кожуха чи Йончі Лупула, і з захопленням приступають до нових книг автора. А судячи з останніх подій, Трайстові персонажі набувають популярності і в румуномовному середовищі після його деб'юту в румунській літературі збіркою «Ibovnice cu ochi de Maratimeș» («Коханки з марамороськими очима») – гумористичні оповідання та однойменна п'єса, яка вже ставиться на сценах румунських театрів.

Із близьких проектів автора, як він сам зізнається, – роман «Між коханням і смертю» та кіносценарій повісті «Конокрадська честь», тож, можливо, марамороські герої улюбленого всіма твору невдовзі будуть увічнені й на кінострічці. Коротко кажучи, своєю десятилітньою творчістю Михайло Трайста зумів прокласти «кладку» до душі як українського, так і румунського читача. Саме під такою вдалою назвою «Кладка» вийшла в світ його передостання збірка короткої прози, де у калейдоскопі персонажів і подій з'являється й сам автор (спогади «Ранній біль»), який народився там, «де закінчилася тиша і спокій батьківського подвір'я, коли плакала росяними ягодами стара черешня», там, де ще малим пізнав перший

життєвий біль, коли була зрубана черешня-чарівниця, і другий біль, коли стара батьківська хата, під стріхою якої пташки звивали гнізда, була розвалена, і третій, коли смерть забрала його вуйка, лісоруба Андрія, як пізніше забере його братів лісорубів Василя та Ілька, котрі «заплатили життям податки» банатським та марамороським лісам. У цих авторських спогадах Михайло Трайста постає перед читачем не тільки як гуморист-сміхованець, а й як лірично-драматичний автор з чутливою душею.

Твори першого розділу збірки «І народився в серці біль» наче пронизані почуттям життєвого болю, в них зустрічаємо глибокі роздуми про нашу повсякденність, про шукання людиною самої себе, бо жити за біблійною наукою, як застерігає автор, не значить задовольнятися буденним нагромадженням добра, це значить не забувати, що коли стукаєш – тобі відчиниться. І відкриється Господом, якого постійно треба шукати. Бо ти кажеш: я багатий, і нічого не потребую. Але не знаєш, що ти нужденний і мізерний, вбогий, сліпий і голий... («Ось я стою під дверима і стукаю...»)

Тежрелігійні інтонації зустрічаються в оповіданні «Горбатий Данило та кульгавий Гаврило», в якому віруючий горбатий Данило просить привида скараскатися горба, щоб подивитися на святі небеса, і його бажання сповнюється, а кульгавий Гаврило просить позбутися каліцтва, щоб гуляти й бенкетувати та «коїти» те, що не міг колись, але його бажання не здійснюється, натомість йому ще й додається горб Данила.

Дуже цікавим є містичне оповідання «Військовий мішок», із дуже простим, на перший погляд, сюжетом. Безвартісний мішок фронтівика, якого Андрій, чесно заробивши, не хоче повернути Косованові, хоча той готовий заплатити скільки запросить, рятує Андрію життя, коли він потопав, бо Косован повертається з того світу і витягає його з бурхливої річки.

Інші оповідання сягають ще більших вершин трагічності, як, наприклад, «Младший сержант Іван Бойко». В душі сержанта Івана Бойка породжується драма. Його героїчні вчинки на фронті під Будапештом та поранення зовсім не цікавлять сучасників, тому він самотній п'є ночами і співає в корчмі про ті славні часи. І співатиме до кінця життя. А в оповіданні «Ну і треба було тобі, Онуфрію?..» парубок-бідняк відбирає дівчину Василю, хату, поле та коней від Онуфрія, на якого підняв убивчу руку. Але Василя зів'яне від болю, і все пропаде, залишиться тільки «цімборський» діалог-сповідь з покійним Онуфрієм, який доброзичливо посміхається до свого убивці.

М. Трайста навіть у свої драматичні твори пораз вводить елементи гумору, які не лише не приглушують драматизм героїв чи ситуацій, а навпаки, контрастно підсилюють.

У другому розділі збірки зустрічаємо «Нові пригоди вуйка Феріщака», улюбленого і добре відомого шанувальникам творчості Михайла Трайсти персонажа, який не вперше розвеселяє читачів, постійно потрапляючи в кумедні ситуації – то когось обхитрує, то сам пошиється в дурні, то «поб'є» супротивника його ж аргументами. І всі ці моменти (описані природно, невимушено) переповнені здоровим гумором, створюючи в читачів гарний настрій.

Третій розділ «Не для експорту» містить оповідання про розумних та хитрих селян, котрі, як і вуйко Ферішак, вміють викручуватись із різних ситуацій і сміятися зі свого лиха (наприклад, «Сухі сливи», «Причептор, радія та баба Марія», «У Лейби дешевше», «Аж бирув не бреше» та інші).

Дуже цікавою й актуальною є тема гуморесок про невихованих і неосвічених людей, що пнуться, куди не годиться, а за це їх ніхто не любить і не

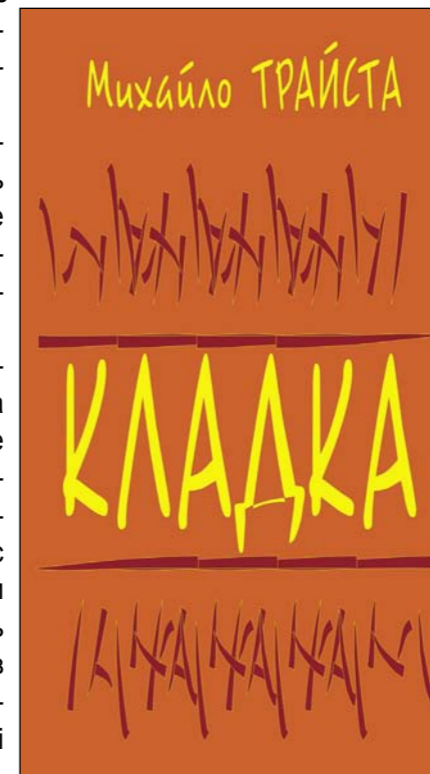
поважає, й сьогодні таких повно – на кожній раді, від сільської мерії аж до парламенту. М. Трайста оком гумориста все це помічає і висміює, а сміх може бути безжалісною зброєю і цілющим ліком. Сучасна брудна політика вплинула і на тихе, чисте сільське життя.

Переконаємось, що в політиці сьогодні вважаються «помазанниками» народними «найкращі», ті, що горілку п'ють, жінок б'ють, курять, дурять і збирають по людях різні гостинці, або ті, що через ніч здобувають вілли, нові автомашины, гроші («Ой, тяжко бути биривом!»), або ті, котрих тягне до влади, «як йолопа до мила», чи ті, що «лізуть з болота прямо до злата», хоч з високих трибун не вміють ні кількох слів докупити ладно зв'язати. Таким автор протиставляє людей простих, але мудрих, чесних, спритних, які вміють господарювати і знають, як слід господарство доглядати і поважати («Як баба Гафічка корову продавала», «Ти така файна, Гафі!» «Для експорту»).

У сюжетах Михайла Трайсти завжди присутня гра звичайного із незвичайним, розуму з неучтвом, справедливості із нечесністю, в тому числі і мовна гра, навіть «цімборські бесіди», які, на жаль, подеколи перевищують міру...

У попередніх рецензіях нами вже було зауважено, що М. Трайста на хвилях заслужених літе-

ратурних успіхів вмішує у свій доброзичливий, лагідний, чистий та невинний гумор життєві та мовні грубості, які не треба б виставляти перед читачем (див. «Не для експорту»), бо будь-яка книга, зокрема й гумористична, має свій виховний характер. Ввічливість людей, їхня повага до Бога та церкви, святість мови сяють і сятимуть завжди на землі під синім небом, а література як джерело людського таланту і мудрості має служити вічною криницею з цілющою для душі водою.

Павло РОМАНЮК

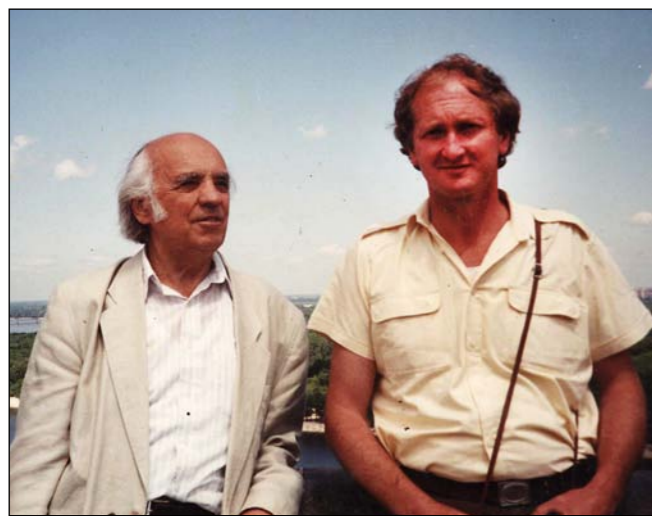
ПЕРЕХРЕСТЯ

Не знаю, чи то доля, чи то так співпадають, перехрещуються, розминаються – інколи болюче – життєві дороги, закарбовуються на стовбурі дерева життя, яке дає плоди, радуєчи чи засмучуючи нащадків, що зупиняться, в його тіні, аби спогадати минулу весну, літо жарке чи сіру, жовтобоку осінь...

Не знаю, але для того, щоб перевірити самого себе, засумувавши над потічком мого життя, в цей час тілесного і душевного непокою накреслюю в думці головні перехрестя-зав'язі, які направили жовто-блакитні поїзди моєї душі в тайну слова, бо якраз про слово йде мова. Але не про слово повсякденне, сіре, ламке, звичайне, шаблонне, а про поетичне слово...

На першому перехресті я зустрів поета, прозаїка, журналіста, романіста, критика Михайла Михайлюка. Це було тоді, коли закосичений народною піснею і казками мого споконвічного Марамороського села Вишня Рівнина, яке здає лека виглядає плямкою з цяточками, немов на Марусиній хустці, прибрів я з гір, з-під співучого ребра Тиси (все, що залишилось з давнього моря, яке бушувало в давні віки понад вершинами Карпат – про цю правду мені розказав в своїх ескізах «Орієнтація на місцевості» сучасний світового рівня письменник Юрій Адрухович, з творів якого я взявся перекладати...).

Асфальт, скрипучі трамваї, рогаті тролейбуси, будинки-коробки, собаки, сірість, чужі, незнайомі обличчя, звичаї... Все спантеличило мене, ледь не

Богдан Бойчук і Павло Романюк

загнало в тупий кут... Але, критична рука Михайла витончувала і все направляла поетичний мій стан аж до тієї точки, коли 1976 року появилася моя перша збірка поезії «Замок перелітних птахів» (Вид-цтво «Критеріон», 1976 р).

А далі – дороги, дороги, невтомна праця, дружні і не дуже літературні кола, двомовність, поезія Заходу, література Сходу, і знову література Заходу, і директиви комунізму...Слизькі дороги...Але упертість і заповзятість, і тверда рука першого мого критика Михайла Михайлюка не дали провалитись у прірву комуністичної доктрини, в яку, правду кажучи, багато з письменників впали, оспівуючи диктатора, тодішній лад, «світле майбутнє»... Я плив проти течії... Михайло Михайлюк знав і бачив це, мабуть, тому не викинув із збірки вірша «Падіння крізь ту ж саму глину»: Місце того,/ що говорить,/десь тут,/ десь там,/ – у будь-якому уявленому колі... (Ти той, що не гине?! («Спектри», В-цтво «Критеріон», Бухарест, 1984)... Мабуть, і тому в моїх збірках не знайдете так званого «патріотичного вірша», бо на мою думку «Серце має свою батьківщину краси,/думка має свою (з монадами сонця)/ світлу батьківщину.../ Чую тілом, як в мені росте/ батьківщина трав» («Неспокій плінності», В-цтво «Критеріон», Бухарест, 1993).

А на другому перехресті я зустрів думкою, через листи і через телефонну, завжди підслуховувану трубку поета, драматурга, критика, журналіста, романіста Богдана Бойчука з Америки, який, прочитавши мої збірки, котрі разом із іншими творами побратимів по перу з Румунії я переслав для майбутньої антології «Поза традиції» (Видавництво Канадського інституту українських студій, Альбертський університет, Фонди українських студій та досліджень при Онтарському університеті; Київ, Торонто, Едмонтон, Оттава 1993 р.), запросив мене до співпраці в редколегії новоствореного літературно-мистецького журналу «Світо-вид» поряд із знаменитими постаттями сучасної української літератури: відповідальним редактором Богданом Бойчуком, редактором Марією Ревакович, редактором випуску Віктором Кордуном і членами редколегії: Віктором Балеєм, Іваном Драчем, Миколою Жулинським, Василем Івашком, Віктором Кордуном, Олегом Лишегою, Павлом Мовчаном, Соломією Павличко, Євгеном

Пашковським, Богданом Рубчаком, Юрієм Тарнавським, Валерієм Шевчуком; з редакторами-кореспондентами: Романом Бабовалом (Західна Європа), Вірою Вовк (Бразилія), Тадеєм Карабовичем (Польща), Марком Павлишиним (Австралія). Мій скромний внесок як редактора-кореспондента залишився в історії видання журналу, на сторінках якого появилися добірка поезій Івана Ковача, мої нові вірші, переклади з Нікити Стенеску і Мірчі Дінеску та ін. Невдовзі після припинення появи журналу появиться наукова праця (дисертація) про літературно-мистецький феномен «Світо-виду» в Америці. Про це ще напишемо в майбутніх числах журналу «Наш голос»...

Майже всі видання українською мовою, а також переклади критичних статей про українську літературу Румунії я вислав до Америки і Канади, таким чином стала можливою поява знаменитої антології «Поза традиції», до якої редакційна колегія (Богдан Бойчук – упорядник, Ірина Макарик – відповідальний редактор, Данило Гусар Струк та Іван Фізер) вибрала твори найкращої сімки сучасних українських письменників Румунії (подаю за змістом: Теофіль Ребошапка, Михайло Михайлюк, Іван Ковач, Михайло Небиляк, Микола Корсюк, Павло Романюк та Іван Негрюк).

На цьому моє друге перехрестя не стало закриватись, а навпаки, розширюється й надалі, шукає власні сліди в інколи темніючому горизонті, бо, мовляв, поет відчуває свій передостанній дзвін, хоче втекти від його відлуння, бо воно – ой яке болюче! – клубочиться сивою гадюкою по пам'яті тіла і відтінку душі.

Недавно отримав листа від поета Богдана Бойчука, де він між іншим пише: «Прочитав Твою збірку («Червоні коні серця» – П.Р.). Дуже добра. Незвичайні й несподівані метафори, тісніша композиція віршів та інтроспективна вглибленість...». Отже надія про незрадження самого себе веде до ядра людського існування. А чи воно справді можливе?...Чи, змішавшись з іншими елементами, смерть все-таки стає володаркою, чи можна вірити славній Лесі Українці:

«Гетьте, думи, ви, хмари осінні!
То ж тепера весна золота!
Чи то так у жалю, в голосінні
Проминуть молодії літа?
Ні, я хочу крізь сльози сміятись,
Серед лиха співати пісні,
Без надії таки сподіватись,
Жити хочу! Геть, думи сумні!»

І справді, долю зустрінеш тільки на перехрестях!..

Михайло ТРАЙСТА

ПРОБАЧТЕ НАМ, ПАНОВЕ, ВИННІ МИ!..

«Кому ми винні – всім прощаєм!..»
Євгенія БАЖЕНОВА

На світі цім лиш коні без вини, а ми?..
Пробачте нам, панове, винні ми!..

У ваших руках і ніж, і хліб, а в наших тільки те перо...
Перо і слово, слово і перо, ні хліба, ні ножа...
Пробачте нам!..

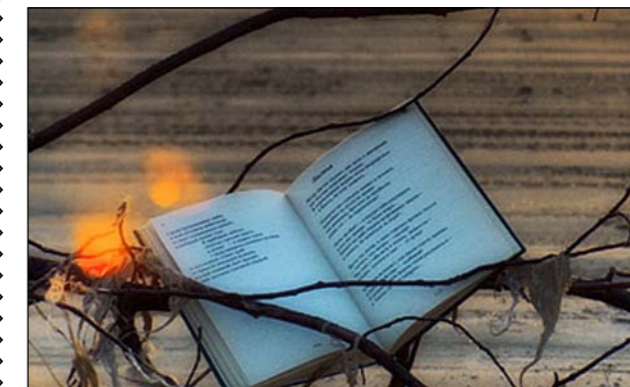
Пробачте нам за те, що словом правди торкнулись ваших ран, а воно болить, ой, як болить те слово правди!..
Пробачте нам, Панове, винні ми!..

Пробачте нам за «солов'їні сміхи і плачі» й за «серця біль» пробачте нам, і за «фіордів синій смуток», і за «потоїбчя небес рубінових», і за «життя без ком», і за «криницю ту, що під каменем», і за ті «ранки калинові», і за «післясмертні вівторки», і за «симфонію шовкових трав», за всі «оранжеві балади», за «перелітних птахів замок», за ту «до ближнього любов» й за те, що «ні люди, а ні бог» не знають, де наша «дорога»...
За те, що дивимось на світ «дитинства очима волошковими» і що замки свої будуємо на «білій карточці», незайманій, а не на землі грішній. За всі цеглини українського літературного храму, пробачте нам, Панове, винні ми!..

Пробачте нам за те, що через віки, нащадки «добрим тихим словом» нас...
Пробачте нам за це!..

Пробачте нам, що не тримали наші руки ні хліба, ні ножа, а тільки те перо...

Пробачте нам, Панове, винні ми!..

Микола КОРНИЩАН

«ЧУЖЕ ПОВІТРЯ У ДУШІ ДОТЛІЄ...»

дороги наші доплете кружало
троянд поцвілих на небеснім лезі
та що нам взяти з того що зростало
лиш тінь без хвоїн на осколку стезі
крокуємо за нами никнуть сходи
драбини диму тліють мов фітілі
геть забиває перетятий подих
терпімо це повернення в неділі

десь за зламами неба за зливами
де в пелюстках троянд гусне кров
наче янгол з порваними крилами
жду тебе ти повернешся знов

голуб ранений згасне над книгами
догорілими вздовж узбереж
тінь душі глевкуватими кригами
мокрим пір'ям мені упов'єш

і накриються обрії хвилями
небо хтось розіб'є наче скло

Малюнок Василя СОКОЛЮКА

за зірницями ночі за зливами
попіл серця заплямить крило

хай тліє вітер наче в давнім домі
криваві квіти березня з тобою
хай подих в піднебеснім переломі
зав'язне птахом синім над рікою
і хай у цій відчуженій неділі
хай хтось махне з-за темних шиб рукою
я не вернуся у її надії
...криваві крила тіні над труною

буває в снах хтось спогади гаптує
і хтось чужий тиняє по землі
та іноді ще віриться: існуєш
щось рідне никне у пройдешнім дні
в секунди страху та в секунди болю
відповідаю запитаю глухим
цвітіння скверів інші ждуть з тобою
хтось інший зве мене отут чужим
буває кажу доля не бувала
повсюди миттю вічністю ніде
кажу комусь що ти не існувала
мов жду когось ніхто вже не прийде

такі гаї сьогодні розіп'яті
дощів крижами перегаром глиць
якщо відійдеш залиши в кімнаті
поламане затінення сердець
такі човни тепер мов тінь колисок
хрестам зірвали контури вітрил
душі тенета одягну у присок
хай ще болить відсутність твоїх крил
такі воскові обрії і далі
і дім без тебе попіл без вогню
запалю світоч на старім роялі
ранкове море донесе труну

Іван КОВАЧ

«НЕ БОМБА, НЕ БАГНЕТ, А ЗАОЩАДЖЕНА КАПУСТА...»

**НЕНАЧЕ РІВНЕМ,
ЩО ПРЕСТОЛЬНИЙ**

Годі, годі,
годі тобі,
розбещена ноче!
Не дай Бог,
відірвешся
від вечора-ранку, –
тут-тут тобі смерть!

Нехай і не так,
бо народилася
однаковісінкою,
неначе рівнем,
що престольний,
невідповідний
і памфлетний...

**КОЛИ ТЕБЕ
НЕ СТАНЕ**

Якби не ти,
нечувана Чуго,
кого ж тоді
відчутти в грудях?..

Закладуся
на себе, скуюся,
коли тебе,
моя Чуго,
не стане...

Вклонюся
у боки чотири
зловісні
і щезну. Одразу.

НА ІНДІГО

Я був спалахом, –
й сахнувся
в провалля
сновидним.

Я був тривоогою, –
й згорів у воді
з кровним обличчям,
на індіго відбитім...

ОБСТАВИНИ

Де ти, де я,
там дріт
довкруз
й довкільна осінь,
розпалена іржою.
Там голос наш
виходить з вод
порою і дорою...

**ФАНТАСТИКА
З ПРОДОВЖЕННЯМ**

Там, де в шибу
гримає вітрисько,
на підвіконні,
не бомба там
і не багнет,
а заощаджена
капуста
й фантастика

Малюнок Василя СОКОЛЮКА

з продовженням.
Там крапка.
Одна.
Інependентна.

РОБОТИЗАЦІЯ

Крадьки, крадьки
родитись,
крадьки, крадьки
жити-животити.

Крадьки, крадьки
ювілярити,
крадьки, крадьки
вітатись.

Крадьки, крадьки
за одвірки
триматись,
Крадьки, крадьки
вмирати...

«Повій, вітре
буйнесенький,
по полю, по полю,
та рознеси
на край світа
мою лиху долю...»

Павло РОМАНЮК

ПІВНІЧНИЙ ВІТЕР

Вітровий опришок

І все-таки:
коли шарудить
у твоїй тіні
висока до неба
шовкова трава,
коли никне малина
в кущах,
за оком – знаю, –
що я тільки гість
на цій галявині,
де батько зорі,
мов диких коней, ловив,
опришком вітровим ставши
на розп'ятті,
на роздоріжжі,
отроків протиріч
чекаючи
для великої дороги –
у небозвід,
вповитий
шалом
галактики.

Три

...встанеш,
тричі поклонишся
(із заплещеними ще
внутрішніми зіницями)
огняному стовпу
одвічного пробудження
і подашся в безмежне поле,
збирати врожай
нічного падіння зірок,
янголів,
сов,
уламків з хоралу
палаючого престолу,
шаблі невідбутої війни,
й закинеш все
у торбину думок,
де хліб щоденний
жевріє смарагдом
любві.

Етюд

Я бачу етюди
інших світів
на крилах метеликів,
коли крокую
стежками
росяного вітру
до твого корабля,
пливучого
понад сходом
полудня
з побережжя моря
твого погляду
агов!.. агов!
кличе вітер,
відкривши хвіртку
до сходу,
загладжуючи
сліди твоїх стоп.

Невдовзі

Невдовзі зустрінеш тебе,
одиначкою,
засніженою
й замураною,
царице снігів,
в звуках золотого дзвону,
обкарбованого
клекотом морів,
повернусь
до святого вогню
з білих замків,
з серцевини кременя,
разом з піснею,
оповитою
спалахом місяця.

Весна

На черешневій лавці,
оспіваній солов'ями,
щовечора засідають
на тайну вечерю

світила
з-під стріхи
мого серця,
спускається волошковий
вітер душ,
потискаючи руки гостям,
прибувших з коренів
квітів і трав,
з безмежних степів
неба думки
про леза ножів атому
і про списи неба, –
там вже хтось говорить
в космічний мікрофон
голосом нового атому;
з черешневої думки,
охопленої трелями птахів,
народився молодий принц,
щовечора шукаючи
в травах зірок
Касіопею
і сльози Плеяд.

Свічка ще палає

... гасне свіча
в чорних гробах –
темнота повстає
під криком підземним
згорбленого світу
від свічок майських квітів
така смутна темрява
в гробах життя!..
віримо, що прийде,
гріхи відкривши
перед деревом,
тільки щоб не стали
на ту годину
деревиною,
з власного покривала труни –
чорними дерев'яними
пацьорками,
нанизаними на шії горизонту;
за сонцем Чорної гори
заходим поясом у тембр віри:
свічка ще палає!

Михайло МИХАЙЛЮК

БУКОВИНСЬКІ ТРАФУНКИ

ТАТОВА ЖУРА

Підношу до очей годинника з фосфорним циферблатом. Вже майже північ. Знову засидівся з приятелями у ресторані. Гарно було, задушевно, та і коньяк зігрівав груди. Скільки було нас за столом сьогодні? Тільки четверо? А ще кілька років тому збиралося удвічі більше – мусили присувати до купи два столики, аби вмістилися. Та й коньяку замовляли цілими пляшками, а не «сотками» чи «чінзяками».

Та час біжить. Одні з колишніх застольників поженились, мають вже і дітей – возять у візочках свої чада на свіжий люфт аж на берег річки Серет, чи виходять у неділю на шпацир зі своїми «половинами», котрі косяться на нас – бурлаків. Загнуздили вчорашніх футболістів, спортсменів, зальотників, котрі туманили голову дівчатам, «ощасливили» їх декотрих з них ще й кланцатими тещами.

А ми, бурлаки, котрим тридцятка вже не за голами, куражимося нашою незалежністю (сам собі пан!), та десь у закутках серця затаїли і крихітку заздрості, бо чи не всі теперішні застольники пережили розчарування в коханні: чи то вимріяна дівчина накинула оком на іншого, бо перша любов лицейних літ, мов та легенька хмарка – повів теплий вітерець з іншого боку, і вона розтанула; чи подалася на студії до великого міста, спершу писала тужливі листи, згодом ці листи порідшали і похолодали, а потім десь «заблудилися...»

Чи не тому один з приятелів, котрий мав гарний голос і співав у шкільному хорі, після не першої чарки коньяку завів пісню російського композитора Соловйова-Седого з кінофільму, назва якого забулася: «Не говори так, старий друже, / Самі ми в цьому винуваті, / що стільки є дівчат, дивись, / А ми з тобою нежонаті...»

Посмутніли хлопці (хто з нас стане наступним «зрадником?»), замовили ще по «сто» коньяку, та напиток мав уже гіркуватий присмак.

... Кроки мої легкі, але, гейби, трішки непевні, бо іноді збочують з придорожньої стежки від випитих чарок коньяку підступно цокають молоточками у висках.

А місяць над ялицями великий, як млинове колесо, і наче розпечений на невидимому небесному вогнищі до золотисто-медового забарвлення – «видно, хоч голки збирай» на стежці, що в'ється змієюю обіч

дороги. А далі у співанці як? – «Вийди, дівчинонько, працю зморена, хоч на хвилиночку в гай».

У такі божевільні місячні ночі я проводив додому (коли це було?) синьооке негостинське дівчисько за вкрадений невинний поцілунок, чи вдячний потиск гарячої руки юнки.

Не вийде воно, бо наші сліди вже давно зітерті, завіяні вітрами часу, а те дівчисько розквітло десь для іншого і тепер, можливо, спить, зморене його обіймами...

Я вже перед воротами батьківського обійстя. Відчиняю хвіртку, хата темніє вікнами, лиш вірний пес Буцьо вистромив голову з буди, що під стодолею і, впізнавши мене, смачно позіхнув і знову влігся спати.

Обережно натискаю клямку сінешних дверей, аби не клацнула звучно, але двері скриплять завіссями. А навіть якби і не скрипіли, тато все одно почує, що хтось зайшов, бо спить, як кажуть «на одне око»,

Тому включаю світло і виймаю з бічних кишень піджака дві пляшки пива, ставлю на стіл, присідаю на стілець і запалюю цигарку.

Чую як у сусідній кімнаті тато, покашлюючи, встає з ліжка, трішки вовтузиться, мабуть, у потемку, не знаходить черевики, потім виходить у сні, де я вже налив у дві склянки пива.

Підсуваю йому стілець і, як кожного разу, питаю:
– Розбудив вас, тату?

– Яке то вже моє спання, – заперечливо махає рукою, – більше дрімається, аніж спиться...

Підсуваю йому склянку з пивом:

– Може, вип'єте трошки цієї шуми?

– Та вже най буде, – бере склянку зашкарубленими пальцями і відпиває до половини. Пиво він любить, завжди каже, що воно охолоджує груди, а не пече, як горілка.

Коли хочу долити йому пива, тато накриває склянку долонею і до мене:

– А я, хлопче, вже давно хочу запитати тебе: якщо ти тут, дома, до півночі пиячиш, не маєш сорому ні перед своїми, ні перед людьми, то там, у Букурештах, може, валяєшся по корчмах з ранку до ночі?

В його очах така жура, що мені підступають сльози до горла.

– В Букурештах у мене служба, тату, – видавлюю з себе виправдання, – а тут, знаєте, з приятелями...

Тато скрушно, недовірко хитає головою – може, воно, синку, так, а, може, не так...

Михайло ТРАЙСТА

МІЖ КОХАННЯМ І СМЕРТЮ

ХАЙ ЗНАЮТЬ ЛЮДИ!..

*«Дам все тоді, все, що очі зібрали в собі, –
навіть кольори
весілля днів, – а ти розколишеш ту казку
ув серці своїм...»*
Павло РОМАНЮК

«Богородиця ти тота з ґайдов!.. Уб'ю тебе, звийо!.. Уб'ю, як гадину!.. Голову тобі скручу!.. – хижим ревом накинувся на неї. – Ти гінтишся з Бережняковим фіцковом, а я не годен поміж люди лице показати, Христос би вас побив!..», – ревів і бив! Бив кулаками, куди попало, в груди, по плечах, по голові... «Покажу я вам, хто Іван Бурсук!.. Не мете довго зелену траву топтати, бо вам сліди підпрячу, Бога вам того!..» І знову бив! А вона не боронилася, тільки, скорчившись, скиглила... «Тепер уб'є! – подумала. – Та най убиває, може, так і ліпше, навіщо стільки каратися всім? Бо така любов, – то кара, люди добрі!.. Кара, велика кара...». «Будеш, курво?!» – заревів. «Буду! Буду...» – заскиглила... «Що-о-о?! Що кажеш, звийо?! – і кулаки посипались знову. – Порубаю!.. Сокирою вас порубаю... Посічу на мак!..»

*«Сокиров тя порубаю
та тя вержу з моста,
не меш, курво, курварити,
курварила-с доста...»*

Хто це співав?.. Ага, брат Михайло. А Іван?.. Іван тільки б'є! Б'є і реве по-хижому...», «Будеш, курво?!», «Буду!..»

*«Не боюся револьвера,
ні ножа острого,
ані тебе, сучий сину,
у полі самого...»*

Це Гриць так... а Іван?.. Іван... ґата, тепер

уб'є!.. Та най убиває!.. Бо, як не уб'є, то в неділю на жоці так зачупітаю округ Гриця, што аж... Хай знають люди!..

*Та не маю того брата,
посестриці тої,
аби-х я їм уповіла,
як є душі мої...»*

«Будеш, курво?!», «Буду!..».

Правда, спочатку він по-доброму: «Анничко, – почав, – таке і таке люди говорять... що Гриць Бережняк... Я знаю, ти молода, а я вже, може... але сором, Анничко, великий сором! Спадай на Бога, я газда в селі, люди сміються, гуторять... Не приймай його більше!.. Не приймеш?...». «Прийму!..» – нестямившись, сказала. «Навіщо так говориш, Анничко?...», «Не знаю!..», «Не вийде добре, Анничко, не вийде... бо не перетерплю сорому!..»

Малюнок Василя СОКОЛЮКА

«Коби вже раз добив!.. А як не доб'є, то в неділю на жоці... Хай знають люди!..

*Та не у білі я сорочці,
не у білі, не у білі,
не буду са сповідати,
як ми є на тілі...»*

«Будеш, курво?!», «Буду!..». «А як не доб'є, то в неділю... Хай знають люди!..»

А ГРИЦЬ ЛЕЖАВ УСМІХНЕНИЙ, ГАРНИЙ, ВРОЧИСТИЙ...

*«...ї там, де світ свій край стинає,
ї там, де змії царівну любить
та кохає!
Понеси мене ти, коне,
коне вороненький...»*

Іван КОВАЧ

«Такий, як живий...» – шепотіли люди.

– Йой, йо-йой, дитинко мамчина-а-а!.. Йой, що накоїла курва-а-а... Тобі женитися, мамчин, а ти йдеш у землю гнити-и-и... Йой, подивися хоч на Андрі'ка, бо любив його ти дуже-е-е... Йой, де йдеш?.. Звідки тебе оглядати-и-и?.. Бо ся уже не повернеш, ні-і-і!.. – голосила Бережнячка.

«Як, Григорій уже не повернеться, то черес вже мій?.. Запитати б маму... А сопілка та ніж з кістянов колутков*?.. Та чого плачуть, а мати руки ломить?.. Може б і мені?.. Та ні, бо няньо не голосить...» – не знав, що робити Андрійко.

– Яко Ти еси воскресеніє і живот, і покой успшого раба Твого Григорія-я-я... Христе Боже наш, і Тобі славу возсилаєм, зо безначальним Твоїм Отцем, із пресвятим і благим і животворящим Твоїм Духом, нині і присно, і во віки віко-о-ов...» – пролунав голос отця Ляховича.

– А-а-амінь!.. – проспівали хором люди.

– Го-о-оспо-о-оду-у-у по-о-омо-о-олі-і-імся-я-я... 'осподи помилуй!.. 'осподи помилуй!.. 'осподи помилуй!.. – протяг дяк Попадюк.

«Що ти мені накоїв, синку, йой, що ти мені накоїв?.. Казав я тобі, залиш чужі жони, бо не вийде добре!.. А ти... Йой, синку мій, синку, дитино мила!..» – ревіло серце Олекси.

«Дивітся, ні слезу не пустив...», «Чужі люди плачуть, а він?...», «Гейби не няньо...», «З заліза чоловік...» – гуторили поміж собою люди.

А Гриць лежав усміхнений, гарний, врочистий... думаєш ось-ось встане і заспіває:

*«Йой, Анно, каже, Анно,
маєш чоловіка,
як дізнає, що тя люблю,
позбавить ня віка...»*

– Йой, дитинко мамчина-а-а!.. Яку радість ти нам зробив, яку-у-у... Йой, як вже мене не збудиш серед ночі, я-я-як!.. Йой, як уже не запросиш їсти, ні-і-і!.. Йой, що зробила курва, що-о-о?..

«Та вже не повернеться Гриць, бо і за дідом Іваном так голосила мама, та більше не повернувся... Тоді лиш мені залишиться черес!.. І сопілка... може, і ніж з кістяною колуткою?..»

– Украшая все, Ти создал мене сложним существом, соединив во мні низшеє з Высшим... Посему, Спасе, упокой раба твоего Григорія-я-я... Слава Отцу і Сину, і Святому Духу... і нині і присно, і во віки віко-о-ов!..

– А-а-амінь!..

– Го-о-оспо-о-оду-у-у по-о-омо-о-олі-і-імся-я-я... 'осподи помилуй!.. 'осподи помилуй!.. 'осподи помилуй!..

«Йой, синку мій, синку!.. Як не вмів я тебе від лиха відбити... Казав мені Іван Бурсук: «Дивися, Оле', бо не вийде добре!.. Життя не маю через твоего сина!..», а я не зміг.. Йой, як не зміг відвернути тебе від біди...»

– Твердий Олекса!

– Війну перейшов, що хоч?

– А де йому викопали яму?..

– Та там десь, над Чічовов каплицев...

А Гриць лежав усміхнений, гарний, врочистий...

«Такий, як живий...» – шепотіли люди.

*Колутка – (діал.) колодка.

Олекса БІВКА

МЕТКИЙ ЦИГАНЧУК

(Бувальщина)

Задумав циган поласувати молоком, мати досхочу свого молока, сметани та бриндзі, і тоді він собі зможе балнуж варити. Але для цього потрібна корова.

– Мов, Луфто! – звернувся до жінки. – Ади!.. Я планую купити корову. Мет корова, то мет молоко і сметана, і сир, і масло, і балнуж-талмуж мет...

– Няню, няню!.. – зраділо циганеня, яке гралося в попелі. – А буду сметану лизати, ага!

– Ага!.. – заагакав Драбо. – А шляк би тебе трафив! Сметану?! Може, хоч жовтінку дістати? Зачекай, шибенику, дам я тобі сметану! Меш хлебтати росолу, а не сметану!

А потім до жінки:

– Луфто! Не гія ми ніякої корови! Чорко мет сметану їсти і може жовтінку дустати, або інша бола го нападе. Не хибит нам ніякої корови. Жили ми без корови, то й будемо жити. Шлус!

Минуло літєчко, близилась осінь, а осінь хоч і багата пора, але вже не така тепла, як літєчко, починають вітри, – біда! Циганська палатка, обв'язана дротом та підбита кіллям, ледве трималася. А циганові знову лізе план в макітру:

– Мов, Луфто! Я сі щось планую...

– Знов плануєш? – запитала насмішкливо циганка. – А што плануєш, Драбо, аж можна тебе зазвідати?

– Я планую робити хижу, таку, як і в наших сусідів, бо доста жили ми в палатці по-циганськи, від тепер будемо жити по-газдуськи, бо я зроблю хижу. А ще й яка... З штоком!..

– Няню, няню!.. – зраділо циганеня з-під перини. – А вилізу на шток та звідти му видіти цілий світ! Му співати, як когут!..

– Ага!.. – знов заагакав Драбо. – Меш видіти попа! Материну сі цівку меш видіти! Чуєш, Луфто?.. Чуєш його?! Ніяку хижу не роб'ю, на муй бай? Аби чорко впав та ноги собі поламав, такого ми гія?.. Нічо, ніяку хижу!

Минула осінь, минула й зима, настала красна весна, визимувалися і цигани та вийшли на моруг пригріватися, як ті мухи, а Драбо знову із планом до циганки:

– Луфто, я все думаю про оту хижку, але без штока. Я вже знаю, як її змайструвати!

– Як, Драбо, як?..

– Я домислив, што то дурні майстри, што починають робити хижку із фундаменту догори, до небес. Я видумав інакше. Легше робити хижку згори в долину. Уд даха в долину, до фундаменту. Зробиш дашок, відпочинь! Лиши і дашок най відпочине! Най стоїть – істи не просит! Зробив струп... лиши його, най відпочиває! На останку фундамент, і коли готовий і фундамент, перевернемо струп, а на струп дашок – цук-тук два-три цвяхи, два-три чопи, та й шлус! Хижка на ногах – живи собі по-газдуськи!

Луфта слухала та губи прикушувала, не приходилося їй вірити, што її циган такий «розумний», нівроку! А далі до нього:

– Мой, Драбо! Не знала-м, што маю такого розумака, такого умного чоловіка, што ані у казках не чулося за такого мужа. Питаюса: чому ты не узяли та не поклали на міністра? Треба ты пуд молитву повести, мутні зорудовати та аби ты прочитали на голові, бо вітер в нуй віє, Драбо! Вітер!..

Після такої промови Драбо трохи нарозумився, вже не планував нічого, а просто взявся газдувати – купив собі кобилу!

Привів шкапу додому, прив'язав її до кола та й пішов хвалитися своїм майном.

Стояла бідна кобила прив'язана до кола, очікуючи газду, щоб погодував та напоїв її, але Драбо й не думав про те, а ходив та хвалився:

– В мене кобила єсть, што не іст та й не п'є! Не хоче пити... і істи не просит.

Минуло пару днів, і кобила показала підкови, погигла.

Отак кмітливий Драбо закінчив газдуство...

Лариса ЯКОБЧУК-БІВКА

ГОРА ПОПОВА

(Бувальщина)

Старожили із Долини Рускови та Вишавської Долини приказували нам свої спогади, що їх передали у спадковість їхні предки, про так звану давню пошесть чуму, що винищувала людей, залишаючи села порожніми.

Старенькі згадували, що чума, переодягнена в дівку або молодицю, блукала Мараморощиною, та її називали Чума, або тета Чума.

А чому вона справувала в краї так грізно, спричиняючи страх, носячи косу під крилом та стинаючи людей?

А воно тому, що так Бог дав... Бог прислав своїх слуг на землю, аби тут-там картали та карали людей за їхні тривалі гріхи, за їхню людську непобожність. Та ніби-то Чума не косила будького, а віддаляла із цього світу злодіїв, побойців, розбійників – одним словом, злих людей.

Читаві люди, церковні урядники, куратори, твердили, що Чума то була так звана Малефа або Малфа (мавпа), і що та Малефа то була нечиста сила, надприродна нечиста та лиха сила, яка не повинувалася Божим законам. Мандрувала світом, чинячи лихо на всі сторони, мордуючи людей, вбиваючи їх... Малефа була гнівним та ненависним духом, який перекидався на образ чоловіка, що був Богом створений на Його обличчя. Айбо... До решти, і беззаконня Малефи було Богом дано...

Чума приходила в село жебрати побіля людських осель. Приходила зібрана в лахміття, як старці. Одяг на ній був ряндивий, що руб руба не тримав, на плечах мала трайстину або бесажата, а по тілу – рани, на ногах – рани.

Там, де прийняли Чуму, то входила в домівство, до хатини, але крім їсточки та водички не просила і не приймала нічого. Навіть і не говорила... Розмахувала руками так, як чинять глухо-німі. А там, де її припала ніч, просилася на нічліг. Просилася спати на припічку, а взимі нагрітися... Чутливі мешканці прихильно служили Чумі. Мили їй ноги, мастили рани сметаною або свинським салом, латали лахміття. Ну! В тому домівстві, де Чума була прийнята люб'язно, мешканцям не впав ані волос із голови. І навпаки, де Чуму не прийняли

до господи або не поважали її, в тому домівстві до рання всі гинули, як косов зрізані.

Десятки, десятки мертвих. Села рідшали мешканцями. Сум і страх панували у краї.

Чума не вибирала, чи то багач, чи пан, чи граф... Чума робила своє...

В одному селі староста, побожний чоловік, як-то проситься від «чола села», завів обряд... аби мертві не лежали хатинами, аби їх поховати по-божому, тому назначив кількох мужчин, аби стежили та пантрували, де у домі погинули всі мешканці хати. Тих мужчин називали чумашами, або чуманами (і сьогодні існує селами долини Рускови ім'я Чуман).

Щоб дізнатися, в котрій хаті помиралі всі, чумани вилізали на берег, на горб, що на південнім схилі Русьполяни, та звідти розглядали хатинку за хатинкою. Там, де не курився дим із хати, означало, що всі там мертві. Злізали чумаші, розбивали двері та забирали мертвих до похорону. Складали їх на підвозки та відвозили далеко від села, там, де сьогодні присілок Пасічний. Там був глибокий рів, в який кидали мертвих, зсуваючи на них каміння та глину... там був тимиту (кладовище) для мертвих від чуми.

В пам'ять про погинулих від чуми та на честь бравих чумашів на горбі був закопаний великий дубовий хрест. Від того часу той горб-гора названа гора Попова, то означало, що той горб став церковним горбом, він був подарований церкві немешами, дворянами із сусіднього села Леурдина.

Приказували, що чумаші часто співали мертвим вмісто попа. Співали, як їм на рот прийшло, бо ж ніколи не протверезувалися від оковидки. Збираючи мертвих, забирали і дещо із маєтків – гроші, дорогоцінні предмети, худобу. Та все гайнували та пропивали.

«Айбо тоти чумаші
Тверезий не ходили...
Бо тих мертвих без душі,
До гроба возили...»

◆*◆*◆*◆*◆*◆* **ІЗ НАРОДНОЇ ПІСЕННОЇ СКАРБНИЦІ** ◆*◆*◆*◆*◆*◆*

ВЕРХНЬОРІВНЯНСЬКІ СПІВАНКИ

ТА ЛЫШ ПУЙДУ У ЗАКУТЯ

Та лыш пуйду у закутя,
Нарубаю прутя,
Не вір, дівко, легіневы,
Што каже: возму тя.

Не вір, дівко, легіневы,
Як одному гаду,
Бо ун має пуд языком
Велькую зраду.

Не вір, дівко, легіневы,
Не вір, дівко, не вір,
Бо ун тебе ісчалує,
А сам буде легінь.

Та легіню молоденький,
Легіню, легіню,
Мы-са обоє полюбылы
На Сяту Неділю.

Ой мынає неділенька,
Мынає, мынає,
Мене любко не цулує,
Ні не обыймає.

Та аж бы тільки людей було,
Як у лісі дубу,
Та я собі із мыленькым
Говорыты буду.

Та аж бы тільки людей було,
Як у лісі корчу,
Та я собі із мыленькым
Говорыты хочу.

Нагадайса, муй мыленький,
Як мы са любылы,
Што мы одно яблыченько
Надвоє ділылы.

Надвоє ділылы,
Надвоє рубалы,
Не прощені оты будут,
Што нас розлучалы.

Та солодке яблыченько,
Солодке кочання,

Гурьке буде, не солодке
Наше розлучання.

Та розлука, муй мыленький,
Розлука, розлука,
Та ото нас розлучіла
Твоя маты сука.

Та коли нас розлучала,
Та сіла на воду,
Та она нас розлучіла
На дванадцять году.

Та колы нас розлучала,
Та сіла на камінь,
Та она нас розлучіла
Навік, віков аміні.

ЕЙ, ДУШКО, КАЖЕ, ДУШКО

ЕЙ, душко, каже, душко,
Пошепчі мы в ушко,
Пошепчі мы, душко, в обі
Цы ня любыш, цы ні.

Та пушов ем до Марічкы,
Та попуд смерічкы,
Та й упав ем у жалывы,
Та умер ем без свічкы.

Колы йшов ем до Марічкы,
Крічав та галайкав,
Як ішов ем уд Марічкы,
Тікав та са вайкав.

Та, Марічко, біла чічко,
Де-с діла перстені?
Та забралы легіныкы
В шырокі ремені.

ЕЙ У ТУЙ ПОЛОНЬНІ

ЕЙ у туй полоньні
Валок по валковы,
Та плету я нараквычкы
Моему любковы.

ЕЙ любку муй хорошой,
Люблю тя без грошей,

ЕЙ того поганого
Ні за грошей много.

ЕЙ прыйды, муй мыленький,
Та прыйды, та прыйды,
Аж улычков не меш годеи,
Городом обыйды.

Аж улычков не меш годеи,
Бо й улычка кална,
Городом, любку, обыйды,
Травычка, як парна.

Городом, любку, обыйды,
Стань пуд садовыну,
Та докы я й іскупаю
Маленьку дытыну,

Та докы я й усынала
Та й прыколысала,
Та на мого мыленького
Вже росыця впала.

ЕЙ мыла, моя мыла,
Сночі-с мы са сныла,
Сныла бе-с са свому роду
Яка-с нещаслива.

Сныла бе-с са свому роду
Та й своєю родыні,
Хотіла-с ня счалуваты
При біленькуй дныні.

Ішов любко й у катуны,
Ішов любко любый,
Лышыв лычко цуловаты,
Най цулує другый.

ЕЙ цулуй, любку, лычко,
Лыш не зроби значок,
Абы люде не казалы:
Укусыв ледалячок.

Та лыш цулуй, любку, лычко,
Та й не позначі ня,
Абы люде не казалы:
Укусыв ледачіня.

Записала 01.08.2011
Міхаєла-Лариса ТРАЙСТА
від Ністор Одоті, 67 р.

ОСІННІ ТУМАНИ

Слова Михайла ВОЛОЩУКА

Музика Юрія ПАРАЩИНЦЯ

1. Осіннього сонця тремтливое проміння
Замулити хочуть тумани важкі,
Бо звіку не терплять барвистість осінню,
Бо їм довподоби холодні дощі,
Бо їм довподоби холодні дощі.

2. Хоч осінь така жовтолиста і мила,
Що з нею і сонце до шлюбу пішло б,
Тумани гадають, що в них досить сили
Затьмарити золото шат і подоб,
Затьмарити золото шат і подоб.

3. Господь хай відверне своєю рукою
Їх злобу від осені й чарів її,

Дітячі сторінки

Катерина ПЕРЕЛІСНА

ОСІНЬ

Листячко дубове,
Листячко кленове
Жовкне і спадає
Тихо із гілок.
Вітер позіхає,
В купу їх згортає
Попід білу хату
Та на моріжок.
Айстри похилились,
Ніби потомились –
Сонечка немає,
Спатоньки пора!
А красольки в'ялі
До землі припали.
Наче під листочком
Вітер догоря.

Марія ТАРАСИЧ

ВОВК ОСІННЬОЮ ПОРОЮ

Вовк осінньою порою
Примостився під сосною –
Шие валянки вовчисько,
Бурмотить: «Зима вже близько.
Шубу теплу власну маю,
Лапи в валянки сховаю.
Ще пошию рукавиці
Вовченяткам і вовчиці».

Наталя ПРИХОДЬКО

ЖОВТЕНЬ

Тихо осінь ходить гаєм.
Ліс довкола аж горить.
Ясен листя осипає,
Дуб нахмурений стоїть.

І берізка над потоком
Стала наче молода.
Вітер, мовби ненароком,
Її косиці розпліта...

ЗАГАДКИ

В жовте лист пофарбувала,
Урожай з полів збрала.
Золотила вербам коси
Чарівна цариця – ...

(ОСІНЬ)

А скажіть-но, діти,
Хто із вас це знає,
Яке таке літо восени буває?

(Бабує літо)

Кличуть нас ліси, поля, сади,
Дозбирати осені плоди.
Із дерев спадає листя жовте.
То землю ходить місяць ...

(Жовтень)

Із постелі виліз лис
І промовив:
- Лисенята,
Де це відра та лопата?
Швидше, швидше, любі діти,
Слід пожежу загасити.
Розсміялася сорока:
Що у вас там за морока?
Де пожежу бачить лис?
То фарбує ... ліс.

(ОСІНЬ)

Коли вона загляне в сад,
Наллється соком виноград,
І пізні яблука ранет
Солодкі стануть, наче мед.
Як помандрує по гаюх
З чарівним пензлем у руках, -
Все розмалює на путі,
Берізки стануть золоті!
І ми її уклінно просим:
– Заходь у гості, щедра ...

(ОСІНЬ)

Дітячі сторінки

ЯК ОСІНЬ ЗАМІЖ ВИХОДИЛА

(Легенда)

Давно це було, у краї щасливим та квітучим. Ніколи не було там холодно, ніхто не сумував і не журився. Правив цим краєм цар, що мав одну доньку – царівну Осінь. Росла вона стрункою та гарною: мала коси, як золото, очі – як синє небо. Коли виповнилося їй вісімнадцять років, посватався до неї славний лицар Вересень.

Погодилась Осінь, бо припав їй до серця цей юнак. Лише висловила бажання, щоб приніс він весільний подарунок – перли заморські. Вирушив лицар у путь-дорогу, а царівна взялась до роботи – гапувати вбрання весільне. Була вона вмілою та спритною – і за якийсь тиждень вигаптувала і фату, і сукню. Одного дня сиділа вона біля вікна світлиці. Раптом бачить: вершник скаче до палацу. То був чаклун Жовтень. Під'їхав, гарцюючи, до вікна й вітається:

– Здрастуй, царівно Осінь! Почув я про твою красу незрівнянну, і от я біля твоїх ніг. Прошу тебе, будь моєю дружиною! Привіз я весільні подарунки: парчу золоту і корали багряні.

Промовляє Жовтень, а водночас чарує, чарує – та й зачарував царівну Осінь. Забула вона свого нареченого і дала згоду бути Жовтневі за дружину. Вже й день весілля з ним призначила.

От і настав цей день. З усіх усюд з'їхалися гості. Лине музика, пісні величальні. Веселяться гості, п'ють мед-вино за здоров'я молодих, танцюють, співають. Саме в цей час Вересень повернувся з весільним дарунком. Зупинив коня й питає в людей:

– Що це святкують?

– Наша царівна Осінь за Жовтня заміж іде!

Побачила царівна Осінь, що небо затягло хмарами, визирнула у вікно – а там у траві перли розсіпані. Вмить згадала вона про нареченого свого і зрозуміла, що була зачарованою. У гніві кинулась до Жовтня:

– Геть звідси, підступний! Хотів ти мене обдурити, так знай: не потрібен мені ні ти, ні твої подарунки!

Зажурилася Осінь, засумувала, але що ж робити? Пішла вона до мудрого Листопада за порадою, а

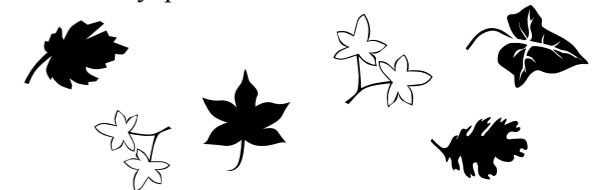

той і каже:

– Не зможеш ти повернути назавжди свого синьоокого ласкавого Вересня, бо сильні чари має Жовтень. Проте позбався його подарунків, і тоді через рік прийде твій коханий. Однак лише на місяць. А зараз заспокойся й спочинь.

Так і зробила Осінь. Кинула шовки золоті, корали багряні, підхопив їх вітер та поніс. Зачепились дарунки Жовтня за гілки дерев – і стали ті золотисто-багряними, але сумною була їхня краса.

Багато води сплигло з тих часів. Бачили ви, як щороку, наприкінці вересня, вкривається земля сріблястою памороззю? То Вересень дарунки свої Осені приніс. Потім знову чаклує Жовтень: золото і корали – свої принади – по деревах розкидає. Плаче, тужить Осінь за своїм втраченим нареченим, і втішає її мудрий сивий Листопад.

Дитячі сторінки

Василь СУХОМЛИНСЬКИЙ

Камінь

У лузі, під гіллястим дубом, багато років була криниця. Вона давала людям воду. Під дубом біля криниці відпочивали подорожні. Одного разу до криниці прийшов хлопчик. Він любив пустувати. Він подумав: «А що воно буде, як я візьму оцей камінь і кину його в криницю? Ото, мабуть, булькне».

Підняв камінь, кинув його в криницю. Булькнуло та ще й дуже. Хлопчик засміявся, побіг і забув про свої пустощі.

Камінь упав на дно криниці й закрив джерело.

Вода перестала прибувати.
Криниця засохла.

Засохла трава навколо криниці, і дуб засох, бо підземні струмки потекли кудись в інше місце.

На дубі перестав мстити гніздо соловейко. Він полетів на інший луг.

Замовкла соловейкова пісня.
Сумно стало в лузі.

Минуло багато років. Хлопчик став дідусем. Одного разу він прийшов на те місце, де колись був зелений луг, стояв гіллястий дуб, співав соловейко, вабила студена криниця.

Не стало ні луку, ні дуба, ні соловейка, ні криниці. Довкола пісок, вітер здіймає хмару пилуки.

«Де ж воно все поділося?» – подумав дідусь.

Кінь утік

Це було в четвертому класі. Всі схилились над зошитами. Учителю дав задачі для самостійного розв'язування, і діти уважно працювали. Віталік сидів на останній парті. Він уже закінчував розв'язувати задачу, як раптом на парту впала записка.

«Це знову, мабуть, від Петрика, – подумав Віталік. – Знову просить ковзани. Що ж я йому весь час даватиму свої ковзани?»

– Іване Петровичу, – сказав Віталік, – мені хтось записку кинув... Хіба ж можна на уроці записки писати?

– Записки на уроці писати не можна, – сказав Іван Петрович. – Але якщо вже тобі хтось написав, то розповідати про неї вчителю – недобре, Віталіку. Записка – це ж таємниця, яка мусить бути відома тільки тобі і твоєму товаришеві. А ти розголошуєш цю таємницю. Візьми записку, заховай, на перерві прочитаєш...

Віталік почервонів. Тепер він зрозумів, що вчинив негарно.

У класі запанувала тиша. Дехто з хлопців час від часу підводив голову, дивився на Віталіка, і в тих поглядах хлопчик бачив подив і обурення.

Віталік розгорнув записку і прочитав: «Віталіку, – писав Петрик, – я намалював вогнегривого коня. Якщо хочеш, дам тобі».

На перерві Віталік підійшов до Петрика.
– Давай коня, – сказав Віталік.
– Утік кінь... – тихо відповів Петрик.

Дитячі сторінки

Цапова хата

(Українська народна казка)

Як жив собі чоловік і жінка. У їх були, цап і баран, і кабан, і півень, і селезень, і гусак – усього потроху. Потім, значить, той чоловік і жінка померли, осталась сама скотина. Поки жили-жили, поки й хату розвалили, – ту, що дід покинув. Розвалили, розтягли і пішли, хто куди влучив. Це діло ішло до літа. А як стало вже холодно, от тоді вже цап пішов до кабана.

– Кабан, брате! Давай хату строїть, бо буде зима, так пропадем.

А кабан каже:

– Я в листя вриюсь, то мені й тепло буде! Не треба хати.

Тоді він пішов до барана.

– Баран, брате! Давай хату строїть, бо буде зима, так пропадем.

А баран каже:

– Я одну шкуру простелю, другою вкриюсь, та й тепло буде! Не треба хати.

Тоді він пішов до гусака.

– Гусак, брате! Давай хату строїть, бо буде зима, так пропадем.

А гусак каже:

– Мені не треба. Я одно крило простелю, одним укриюся та й Perezимую. Не треба.

Потім пішов до півня, а він каже:

– Я з тії деревини та на ту літатиму та й нагріюся, не треба мені хати.

Пішов до селезня.

– Селезню, брате! Давай хату строїть, бо буде зима, так пропадем.

А селезень каже:

– Я з тії криниці та в другу поплаваю-поплаваю, та й тепло буде.

Ну, тоді цап походив по всіх – ніхто не хоче, давай сам хату

строїть. Построїв хату, поставив піч і живе. Почав жить у хаті. Стало холодно, зима кужелить таке! Він сидить же в хаті, а ті гинуть надворі. От найперідь приходе кабан.

– Ой, – каже, – цапе-брате, пусти в хату, пропаду!

А цап каже:

– Не хотів хати строїть, то пропадай там! Не пушу.

А кабан каже так:

– Все рівно, як ти мене не пустиш, то все рівно буду рить, розтягати усячину, то й ти пропадеш, і я пропаду.

Пішов він одчинив.

– Іди лягай під припічком.

Вже кабан уклався й лежить під припічком. А сам на печі. Коли приходе баран.

– Цапе-брате, пусти в хату, пропаду!

А цап відповідає:

– Не хотів хати строїть, пропадай там!

А баран каже, що «як ти мене не пустиш, то я як розженуся та як грюкну в двері, так і вибію! І ти пропадеш, і я пропаду». Треба впускати. Упустив, каже:

– Лягай під лавою.

Ось іде гусак.

– Цапе-брате, пусти в хату! Пропаду!

А цап каже:

– Я ж тобі казав, а ти не схотів хати строїть! Пропадай! Мені нема діла, що ти пропадеш.

А гусак цей каже:

– Ну то добре! Не впускаєш?! А я по соломині розтягну всю покрівлю, і ти змерзнеш, і я.

Одчинив і тому.

– Іди сідай на полу.

Коли ось іде селезень.

– Так-так! Так-так! Цапе-брате, пусти в хату. Пропаду!

– Пропадай! Не хотів хати строїть.

– Ну, я буду все твоє добро нівечить, і ти пропадеш, і я пропаду.

Усі його лякають. Волів і його пустить.

– Ти сідай на лаві.

Потім іде півень.

– Куд-ку-да! Куд-ку-да! Цапе-брате, пусти в хату! Пропаду!

– Е, ні, півнику! Пропадай! Не хотів хати строїть. Політай з дерева на дерево та й нагрієшся.

А півень каже:

– Я як розженуся літати, так усі вікна поб'ю, і ти пропадеш, і я пропаду.

Ну, впустив і того.

– Сідай аж на жердці.

Значить, зібрались усі і живуть. Топлять і все роблять гуртом. А вовки почули, що там багато пожитку. Один і каже:

– Я, братця, знаю м'яса!

– Ну, як знаєш – ходім!

Пішло туди штук зо три, а мо'ї з чотири. Прийшли, прогребли дірку під хатою, і вліз туди один. Так вони як захватили того вовка! Кабан попав за вуха, баран як розженеться та б'є з розгону, гусак крилами лупить. Ті втрюх б'ють, а селезень сидить та:

– Так-так! Так-так!

А півень сидить на жердці та:

– Куд-ку-да! Куд-ку-да! Бийте, бийте та й подайте сюди!

Ті вовки, що були коло хати, то ноги на плечі та й повтікали, а того тобто вбили. А самі живуть, хліб жують, постолом гроші возять, і оце й казка уся.

СМІЙТЕСЬ НА ЗДОРОВ'Я!

Михайло ТРАЙСТА

МАРАМОРОСЬКІ БУВАЛЬЩИНИ

ЧЕКАЮЧИ ҐАЗДІВ

(Гумореска)

– Айбо тото, Марічко дорогенька, чорт аби забрав таких ґаздів, як наші! – почала чортикати Василина Пикуриха до своєї сусідки. – Ади, пушли з дому на Великдень, приходять на Богородицю, та й тото їх узерай, як Фердинантів...

– Тайбо, Василенко срібненька, тото не ґазди, як інші, а напасть на наші бідні голови! – погодилася Марія Чорніха.

– Айбо, тото, Марічко красненька, муй Николай, як го занесе нечистий у ту корчму, удразу забуде за увесь світ...

– Тайбо, Василенко золотенька, тото і муй Митро, таким миром мазаний, як увидит корчму, то трясе ним із радощів...

– Айбо тото, Марічко чічаненька, муй нещасник, як прикладе фляшку до пащеґи, то не пускає, доки не витинкає її до дна, тилинкала би го корела з флудом!

– Тайбо, Василенко душенько, тото і муй пропасник так ссе з фляшки, як теля дуйок, ссала би го п'явка з нештудом!

– Айбо тото, Марічко голубонько, дивітса, удколи профівкала двойка на Коштіль, стою та узираю баґабонта, узирала би го тота з косов, аби го узирала!..

– Тайбо, Василенко зозуленько, тото і я ще з перед полудня очікую бітанґу, очікувала би го чума, аби го очікувала!..

– Айбо тото, Марічко чемненька, я малого

Николайка за бідою до корчми послала, слали би за ним міліцїшти чїтацїю, аби слали!..

– Тайбо, Василенко ласточко, тото і я Анничку за нехарев пугнала, гнали би го дохтори коргазами, аби го гнали!..

– Айбо тото, Марічко солоденька, Бог знає як заробилися із тим Горганом, бо страх любить умахати робутників!

– Тайбо, Василенко щипненька, я казала Митрові: «Йди у роботу з Васильком Левишиним, вадь із Ільком Губашом, а не з тим пройдисвітотом!..»

– Айбо дивітса, Марічко файненька, ба ци тото не наші ґазди йдуть?

– Тайбо, Василенко пишненька, видитмиса што тото 'они йдуть!

– 'Они, 'они, Марічко миленька!.. 'Они йдуть, наші ґаздики!..

– Ой, ідуть, ідуть Василенко любенька, ідуть наші соколики!..

– Дивітсья, які натерхані йдуть, всякого добра нам несуть, дорогенькі та миленькі, дай їм Боже здоров'їчка.

– Цїлі місяці бідують, рано встають, пузно лягають, ночей не доспивають, аби нам добре жилося і нічого не ліпсувало...

– Што би ми без них робили?

– Пропали бих на охтема, без наших милих соколиків!..

– Срібні наші та золотенькі ґаздики!..

– Треба їх шанувати, слїди їхні цілювати, бо без них...

– Ой ні, не говоріть, та што би ми без них?..

– Слава Богу, што тя вижу, Николайку-соколику, а ми тут з сусідонькою Марічкою вас визираємо та за вас Бога просимо...

– Ой, цїбіку Митрику, відколи тя визираю, відколи очі протираю....

– Ой, Марічко сусідонько, услухав наші молитви Господь Бог – і повернулися наші соколики чїчані!..

– Так, так, Василенко чесненька, пришли наші ґаздики срібненькі та золотенькі!..

СМІЙТЕСЬ НА ЗДОРОВ'Я!

Павло ГЛАЗОВИЙ

ВІЧНА ПАМ'ЯТЬ

– А ти знаєш, – Гнат питає в родича Тимошки, – Що у Києві на стїнах почепили дошки “В цїм будинку жив художник”, “В цьому жив письменник”?

А ось я живу на світі, скромний Гнат Вареник, Одинокий, нежонатий, вигнав жінку з дому І виплачую проценти синові малому...

А коли засну навїки у сирїй могилї, Чи напишуть щось на хатї друзї мої милї?

– Не журись, – сказав Тимошка і утїшив Гната: Ми напишем на фанерї: “Продається хата”.

МАМИ НЕ ЗАМІНИШ

І таких, на жаль великий, носить ще земля: Утекла від тата мама, кинула маля. Довелось женитись тату в зрілі вже літа. – Ну як тобї нова мама? – він синка пита. Хлопчик мнетсья, дуже довго добира слова: – Обдурили тебе, татку, вона – не нова...

СЛУХНЯНА ДОНЯ

Днями цїлими в люстерко заглядала дїва: Підмальовувала справа, підправляла зліва.

Батько злився:

– Фарбуватись – ти одне лиш тямїш... Та сидиш на шиї в мене. Краще б вийшла замїж.

І пішла дочцї на користь батькова наука. Він тепер її годує, зятя і онука.

ТАЄМНИЦЯ МОЗКУ

Кличе хлопець:

– Чуєш, татку!

– Чого тобї, синку?

– Я знайшов у себе в книжцї цікаву картинку.

На картинцї людський мозок. Череп ніби знятий...

Так чого в людини мозок геть увесь пом'ятий? –

Батько глянув, посміхнувся:

– Тут ясна картина.

Як народиться, синочку, на цей світ людина, То вправляють і вправляють їй “мозги” потрошку, Доки стане в неї мозок схожим на гармошку.

ДЕ БЕРУТЬСЯ ДІТИ

– Де взялися ми? – онуки спитали в бабусї.

А бабуся пояснила в старовиннїм дусї:

– Тебе знайшли на капустї, тебе – в бараболї.

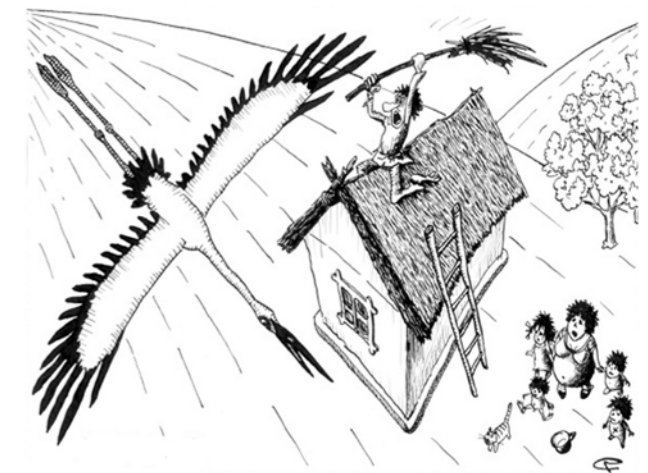
Тебе знайшли під вербою, тебе – на тополї.

Тебе знайшов на соломї біля клуня татко... –

І тут раптом обїзвалось якесь онучатко:

– От сімейка, так сімейка! Хоч тікай із дому.

Хоч би одне появилось на світ по-людському...

Красива осінь вишиває клени
Червоним, жовтим, срібним, золотим.
А листя просить: – Виший нас зеленим!
Ми ще побудем, ще не облетим.

А листя просить: – Дай нам тої втіхи!
Сади прекрасні, роси – як вино.
Ворони п'ють надкльовані горіхи.
А що їм, чорним? Чорним все одно.

Ліна КОСТЕНКО